

การเพิ่มประสิทธิภาพของการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวน ตาม
พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 : กรณีศึกษาสถานี
ตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

สืบตำรวจเอก วรุตม์ อุทธรัง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

การเพิ่มประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่
เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 : กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

พฤษภาคม 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

THE EFFICIENCY INCREASING OF MEDIATION AT THE INVESTIGATION LEVEL ACCORDING
TO THE MEDIATION ACT B.E. 2562: THE STUDY OF THE PROVINCIAL POLICE STATIONS
IN PHAYAO PROVINCE.

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the *Master of Laws Degree*

May 2024

Copyright 2024 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

การเพิ่มประสิทธิภาพของการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียง
ใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 : กรณีศึกษาศาสนาตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

ของ สิบตำรวจเอก วรุตม์ อุทธรัง

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปวีศร เลิศธรรมเทวี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวรวรรณ)

..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรวรวรรณ รัตนเกษตร)

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุดม งามเมืองสกุล)

เรื่อง:	การเพิ่มประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 : กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา
ผู้ศึกษาค้นคว้า:	ลิปตำรวจเอก วรุฒ อุทธรวัง, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: น.ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, 2566
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารวรรณ
คำสำคัญ:	การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน, คดีอาญายอมความได้, คดีอาญาลหุโทษ, คดีอาญาที่มีโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 3 ปี, พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

บทคัดย่อ

การค้นคว้าด้วยตนเองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจริงในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อเสนอแนะทางออกและนำมาพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ในชั้นพนักงานสอบสวนกำหนดให้พนักงานสอบสวนต้องแจ้งสิทธิและจัดให้คู่พิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยมีผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งไม่ใช่พนักงานสอบสวนเป็นเจ้าของสำนวนเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย เพื่อให้คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ด้วยความสมัครใจ แต่ในการปฏิบัติงานจริงนั้น กลับพบว่าการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนยังขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้คดีดังกล่าวไม่สามารถยุติหรือสิ้นสุดลงในชั้นพนักงานสอบสวนได้ ดังนั้น เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเสนอให้แก้ไขลดขั้นตอนของกฎหมายลง เพื่อให้ระยะเวลาการไกล่เกลี่ยแล้วเสร็จในคราวเดียว เป็นการลดภาระของคู่กรณีที่ต้องเดินทางมาพบทั้งพนักงานสอบสวนและผู้ทำการไกล่เกลี่ยภายหลัง และควรปรับปรุงสถานที่ไกล่เกลี่ยภายในสถานีตำรวจให้มีความพร้อมในการปฏิบัติงานมากขึ้น อีกทั้งควรกำหนดเป็นเชิงนโยบายเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้พนักงานสอบสวน เพื่อปรับกระบวนการค้นและมุมมองที่พนักงานสอบสวนมีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก แต่กลับมีขั้นตอนที่มากกว่าและใช้ระยะเวลานานกว่าอันแตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมหลัก (เดิม) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่มีขั้นตอนที่น้อยกว่าและแล้วเสร็จในคราวเดียว เพื่อให้พนักงานสอบสวนเกิดความเข้าใจ ยอมรับ ให้ความร่วมมือ ในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพ ลดระยะเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย จำนวนคดีที่จะขึ้นสู่ชั้นศาล และประการสำคัญคือลดความเลื่อมล้ำในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน

Title: THE EFFICIENCY INCREASING OF MEDIATION AT THE INVESTIGATION LEVEL ACCORDING TO THE MEDIATION ACT B.E. 2562: THE STUDY OF THE PROVINCIAL POLICE STATIONS IN PHAYAO PROVINCE.

Author: POL.SGT. Warut Uttawang, Independent Study: LL.M., University of Phayao, 2023

Advisor: Assistant Professor Dr. Wimonrekha Sirichairawan

Keywords: mediation at the investigative level, compoundable offense, petty offense, criminal cases with imprisonment not more than 3 years, Mediation Act B.E.2562, Restorative Justice

ABSTRACT

The purpose of this self-research is to study the problems of mediation that occur in actual work at the investigative level. According to the Mediation Act, B.E.2562, suggesting solutions and developing the mediation process to be more efficient. The investigating officer is required to notify this rights and arrange for the disputing parties to enter the mediation process. There is a mediator, who is not the investigative officer, who will do mediation so that the parties can agree on the deal voluntarily. However, it was found that mediation of criminal cases at the investigative level is still inefficient. As a result, the said case cannot be settled or ended at the level of investigators. Therefore, to create more standardized and efficient guidelines, the researcher proposes to amend and reduce the mediation steps, to complete the mediation period at one time. This will reduce the burden on the parties who have to travel to meet both the investigating officer and the mediator afterward. Moreover, mediation facilities within police stations should be improved to be more prepared for operations. It should also be established as a policy to increase incentives for investigative officers to adjust the paradigm and perspective that they have towards the mediation process at the investigative level according to the Mediation Act B.E.2562, which is an alternative justice process but there are more steps and take a longer time. This is different from the main justice process according to the Criminal Procedure Code, which has fewer steps and is completed at one time. For the investigative officers to understand, accept, cooperate, and voluntarily provide more mediation for the parties. Thus, it will result in the mediation process at the investigative level efficiency, time is reduced, and costs are saved. Finally, the cases will go to the court less and it will reduce inequality in access to justice for the people.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิมลเรขา ศิริชัยวารรณ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาสารนิพนธ์ฉบับนี้ และให้กำลังใจผู้ศึกษาในการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์ฉบับนี้ ที่ได้ให้คำแนะนำในการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ให้มีคุณภาพและความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ผู้สอนทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบขอบคุณบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกที่สละเวลาให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณพี่น้องร่วมรุ่นหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยพะเยา ที่คอยช่วยเหลือห่วงใยและให้กำลังใจกันเสมอมา

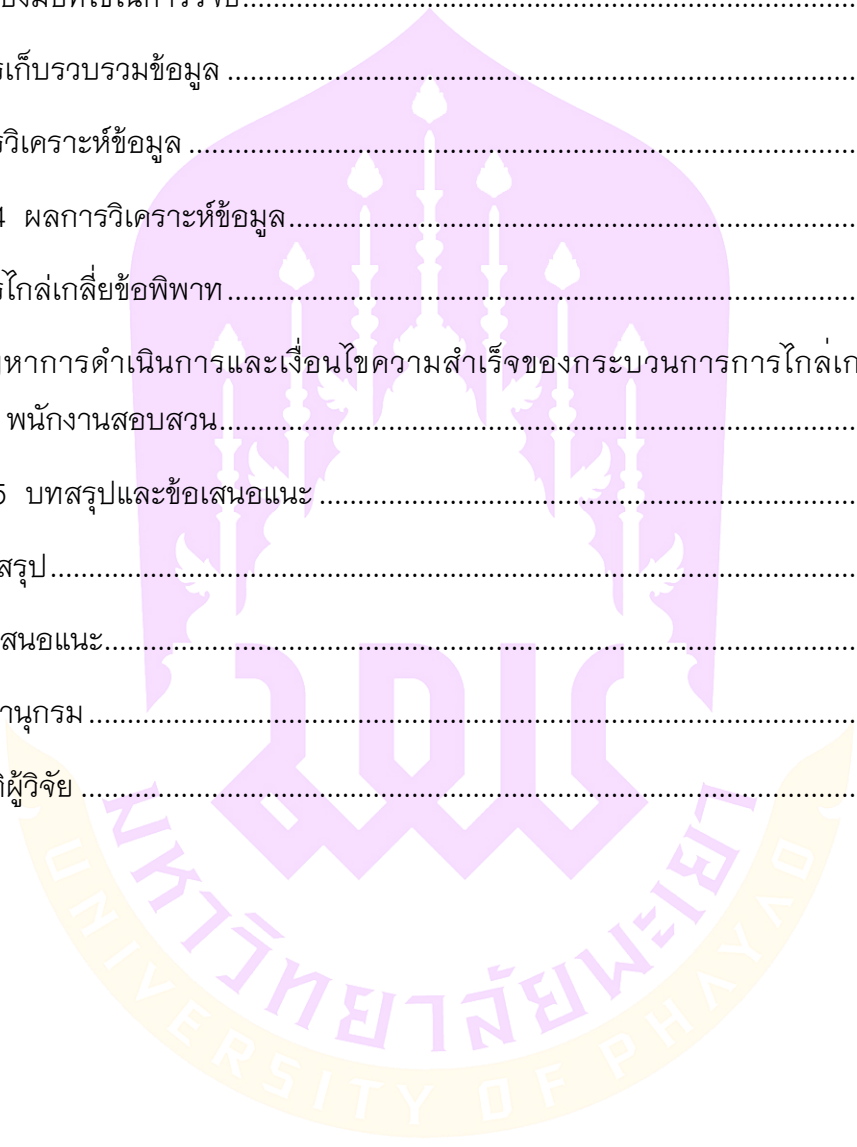
สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และครอบครัว ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจในทุกเรื่องทำให้ผู้วิจัยสามารถข้ามผ่านอุปสรรคต่าง ๆ จนสามารถทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี และสำเร็จการศึกษาตามที่ตั้งใจ

วรุฒ อุทธรัง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ขอบเขตการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย (Mediator).....	8
กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice-RJ)	18
กระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562	25
บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562	33
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน.....	37
การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับแนวทางของต่างประเทศ	41

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	47
ระเบียบวิธีวิจัย.....	47
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	48
การเก็บรวบรวมข้อมูล	50
การวิเคราะห์ข้อมูล	50
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
การใกล้เคียงข้อพิพาท	52
ปัญหาการดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จของกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้น พนักงานสอบสวน.....	57
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	64
บทสรุป.....	64
ข้อเสนอแนะ.....	67
บรรณานุกรม	69
ประวัติผู้วิจัย	73

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 เปรียบเทียบการใกล้เคียงข้อพิพาทของหน่วยงานต่างๆ ตามพระราชบัญญัติ	56
ตาราง 2 ขั้นตอนและระยะเวลาให้การดำเนินการตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.....	59
ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26 คน	60
ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26 คน	61
ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26 คน	62

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์58

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการประนีประนอมข้อพิพาทในเหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำผิดที่มีคู่กรณีทำการตกลงร่วมกันด้วยความสันติวิธี โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะดำเนินการหาทางยุติข้อพิพาทร่วมกันผ่านการเสนอแนวทางและหาทางออกที่ตกลงกันได้ ซึ่งการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่สำคัญในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน โดยคู่ความต่างฝ่ายต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน เพื่อให้คดีความแล้วเสร็จไปจากศาล โดยคู่ความเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน และรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกัน สามารถประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของทั้งสองฝ่าย (ศาลฎีกา, 2566) กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถทำได้ในทุกสถานการณ์ตั้งแต่เริ่มมีข้อพิพาทซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เปิดโอกาสให้คู่กรณีสามารถเยียวยาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ตลอดจนการสร้างแนวทางหรือรูปแบบที่จะลดใช้ชดเชยความเสียหายที่สร้างความพึงพอใจร่วมกัน ทั้งนี้ หากมีการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปใช้อย่างแพร่หลายในคดีที่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ก็จะช่วยลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล ลดปัญหาความขัดแย้งในชุมชน สังคมสามารถแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งการไกล่เกลี่ยก่อนขึ้นศาลนั้นสามารถทำได้ในกระบวนการชั้นสอบสวน หรือเรียกว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสามารถเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาคดีได้หลายช่องทาง โดยจะสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้เฉพาะคดีอาญาเท่านั้น โดยพิจารณาจาก 1.ฐานความผิดอันยอมความได้ 2.ฐานความผิดลหุโทษ ตามมาตรา 390, 391, 392, 393, 394, 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และฐานความผิดเล็กน้อยที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และฐานความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้าย พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทั้งนี้ ความผิดที่เกิดขึ้นต้องเป็นกรณีที่ไม่เคยได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาก่อน

¹ นพพร โพธิ์รังสิยากร.(2555), การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, กรุงเทพมหานคร, สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม

เว้นแต่เป็นคดีที่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งล่วงเลยระยะเวลาไปแล้วเกิน 3 ปีนับแต่มีคำสั่งยุติคดี และจำเลยไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หรือได้รับการปล่อยตัวมาแล้วเกินกว่า 5 ปี เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีความผิดที่จำเลยได้กระทำในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยผลการไต่สวนข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนนั้น สามารถเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ (1) ในกรณีที่คู่กรณีตกลงกันได้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงนั้นไว้เป็น ลายลักษณ์อักษรและให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้ แล้วส่งบันทึกข้อตกลงไปยังพนักงานสอบสวน และให้พนักงานสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี และสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ แต่ในกรณีที่ผู้เสียหายหลายคน หากผู้เสียหายคนหนึ่งคนใดไม่สามารถทำข้อตกลงกับผู้ต้องหาได้ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องของผู้เสียหายดังกล่าวย่อมไม่ระงับ และ (2) ในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่ง มีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่ตัดอำนาจของพนักงานสอบสวนที่จะทำการสอบสวนต่อไป²

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนนั้น ถือได้ว่าเป็นความสำคัญสำหรับการดำเนินงานในการจัดการคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากหากการเจรจาหาข้อยุติข้อพิพาทต่าง ๆ ผ่านการไกล่เกลี่ยคลี่คลายคดีลงได้โดยไม่ต้องส่งฟ้องคดีความเข้าสู่ชั้นศาลช่วยให้ช่วยลดภาระการทำงานของเจ้าหน้าที่และลดปริมาณคดีขึ้นศาลได้ แต่ที่ผ่านมานั้น ประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ยังขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย เนื่องจากปัจจัยหลายๆอย่างที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานจริง เช่น ตัวของผู้บังคับใช้กฎหมายเองหรือพนักงานสอบสวน สถานที่ที่ใช้ทำการไกล่เกลี่ย หรือแม้แต่แรงจูงใจที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติที่ดีต่องานที่ตนปฏิบัติอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับผู้ปฏิบัติงาน จนทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนคดีประเภทความผิดอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษ และความผิดคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี บัญชีท้ายพระราชบัญญัติ ซึ่งกฎหมายจะกำหนดอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนคอยจัดหรือแจ้งรวมถึงดำเนินการให้คู่กรณีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเจรจาตกลงหรือเยียวยาความเสียหาย เพื่อระงับคดีอาญาได้ด้วยความสมัครใจ หากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ทำให้คดีเหล่านี้สามารถยุติเสร็จสิ้นไปในชั้นพนักงานสอบสวน แต่ในทางปฏิบัติงานจริง

² อริยพร โทธิโส, (2565) , **หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา**, วารสาร สารพันปัญหากฎหมาย, มกราคม - กุมภาพันธ์

กลับพบว่า การไล่เกลี่ยคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนนั้นยังขาดประสิทธิภาพ³ ส่งผลให้คดีดังกล่าวไม่สามารถยุติหรือสิ้นสุดลงในชั้นพนักงานสอบสวนได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นสอบสวน เสนอแนะ ให้จัดฝึกอบรมพนักงานสอบสวนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อกำหนดเป็นนโยบายและแผนปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมถึงประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการไล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน⁴

จังหวัดพะเยาตั้งอยู่ภาคเหนือของประเทศไทย ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่ราบสูง มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดเชียงราย จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง จังหวัดน่าน และแขวงไซยะบุรี ประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 68 ตำบล 779 หมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา รองลงมาคือ เทศบาลเมืองดอกคำใต้ ประชาชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ตามบริเวณที่อกเขาสูง ประกอบด้วยหลากหลายชนเผ่า ได้แก่ มง เมี่ยน ลีซู ลัวะ อาข่า มูเซอ กะเหรี่ยง จีน ลี้อที่สูง และไทยที่สูง เป็นต้น⁵ ในปัจจุบันนั้นจังหวัดพะเยามีจำนวนประชากรทะเบียนราษฎร มีทั้งสิ้น 461,431 คน⁶ นอกจากจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แล้วนั้น ยังพบว่าการเดินทางเข้ามาทำงานของแรงงานจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอีกจำนวนหนึ่ง และมีประชากรซึ่งเป็นประชาชนคนไทยที่มาทำงานในพื้นที่ จึงทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่จริงในจังหวัดพะเยามีจำนวนมากกว่าประชากรที่มีภูมิลำเนาตามทะเบียนราษฎร ดังนั้น การติดต่อราชการและการดำเนินงานต่างๆ กับหน่วยงานราชการสำหรับประชากรแฝงที่ไม่ได้มีภูมิลำเนาในพื้นที่จึงกระทำได้อย่างหลากหลาย กระบวนการมากกว่าประชากรที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ ซึ่งกระบวนการพิธีขึ้นศาลก็เช่นเดียวกัน หากไม่ใช้ผู้ที่มิมีภูมิลำเนาในพื้นที่จังหวัดพะเยาอาจส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยและเกิดความยุ่งยากในการดำเนินคดีความมากขึ้น อย่างไรก็ตามสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยาก็ได้

³ รัฐกร คสังสมบัติ, (2552), กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁴ สิทธิโชค อุบลขาว, (2564), ประสิทธิภาพการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน, การค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ

⁵ สำนักงานจังหวัดพะเยา, (2563), แผนปฏิบัติการราชการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ประจำปีงบประมาณ 2563, เข้าถึงได้จาก

<http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER6/DRAWER001/GENERAL/DATA0000/00000015.PDF>

⁶ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา, (2566), ข้อมูลการเลือกตั้ง ข้อมูลการปกครอง, เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/phayao/ewt_news.php?nid=43&filename=index

มีการอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้แก่ประชาชนเป็นอย่างดี โดยมีจำนวนสถานีตำรวจกระจายอยู่ทุกอำเภอรวม 10 แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรเมืองพะเยา สถานีตำรวจภูธรเชียงคำ สถานีตำรวจภูธรดอกคำใต้ สถานีตำรวจภูธรแม่ใจ สถานีตำรวจภูธรเชียงม่วน สถานีตำรวจภูธรภูซาง สถานีตำรวจภูธรปรัง สถานีตำรวจภูธรภูกามยาว สถานีตำรวจภูธรแม่กา และสถานีตำรวจภูธรจุน ซึ่งทุกสถานีตำรวจนั้นต่างมีสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติและปฏิบัติงานตามกฎหมายการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่กำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ตามในแต่ละพื้นที่การปฏิบัติงานที่มีความแตกต่างกันย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการสร้างรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานและมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษางานวิจัยในครั้งนี้ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มเติมประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: กรณีศึกษาสถานีตำรวจในจังหวัดพะเยา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice-RJ) และนำเสนอในการปรับใช้เพื่อให้การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อศึกษาและค้นหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพ

คำถามของการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการไกล่เกลี่ยชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เกิดจากความไม่เข้าใจ ไม่มีความรู้เพียงพอในกฎหมายที่บังคับใช้ หรือไม่ การนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice-RJ) มาเป็นหลักเพื่อช่วยปรับกระบวนการตัดสินและมุมมองที่พนักงานสอบสวนมีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน และการกำหนดเชิงนโยบายให้พนักงานสอบสวนทั่วประเทศสนับสนุนและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน จะส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

การขับเคลื่อนและส่งเสริมสนับสนุนให้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน มีประสิทธิภาพนั้น ควรนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice-RJ) มาเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน การกำหนดเชิงนโยบายให้พนักงานสอบสวนทั่วประเทศสนับสนุนและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชน รวมถึงการปรับกระบวนการทัศนคติในความคิดและมุมมองที่พนักงานสอบสวนมีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ที่แตกต่างไปจากกระบวนการยุติธรรมหลักเดิมที่เคยให้อำนาจพนักงานสอบสวน มีอำนาจตาม ป.วิ.อ.มาตรา 39 (2) เรื่องการยอมความที่ทำให้คดีอาญาระงับ และ ตาม ป.วิ.อ.มาตรา 37 เรื่องการเปรียบเทียบปรับในคดีลหุโทษที่ทำให้คดีอาญาระงับ นอกจากนี้ยังรวมถึงการช่วยเหลือประชาชนในการไกล่เกลี่ยในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา เพื่อทำให้พนักงานสอบสวนเกิดความเข้าใจ ยอมรับ และให้ความร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งผลให้ลดจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ชั้นศาล และผลดีในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบรรเทาความเสียหาย สร้างความพึงพอใจของทุกฝ่าย ทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด ครอบครัวและชุมชน ลดระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม และลดปัญหาความเสื่อมล้ำในสังคม

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน เงื่อนไขความสำเร็จของกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ให้สอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ขอบเขตด้านประชากร

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ร่วมทำหน้าที่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ประจำสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

2. เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสืบสวนและสอบสวนของ สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยจะทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรใน จังหวัดพะเยา 10 แห่ง คือ สถานีตำรวจภูธรเมืองพะเยา สถานีตำรวจภูธรเชียงคำ สถานีตำรวจภูธร ดอกคำใต้ สถานีตำรวจภูธรแม่ใจ สถานีตำรวจภูธรเชียงม่วน สถานีตำรวจภูธรภูซาง สถานี ตำรวจภูธรปง สถานีตำรวจภูธรมายาว สถานีตำรวจภูธรแม่กา และสถานีตำรวจภูธรจุน

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงาน สอบสวน เงื่อนไขความสำเร็จของกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน กระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

2. สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยาสามารถนำผลการศึกษาดังนี้ไปใช้เป็นแนวทาง ในการพัฒนารูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ให้สอดคล้องกับกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

นิยามศัพท์เฉพาะ

“การไกล่เกลี่ย” หมายถึง การจัดการกับปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ครอบครัวยุติธรรม หรือระหว่างเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดจากความไม่เข้าใจตรงกัน ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ที่ต้องมีคนเข้ามาช่วยพูดคุยและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือ ทางออกที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

“กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice–RJ) เป็นกระบวนการที่ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ก่อความเสียหายและผู้ที่ได้รับความเสียหายให้กลับคืนสู่ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยจะมีการใช้วิธีที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ฝ่ายผู้ก่อความเสียหาย ฝ่ายผู้ได้รับความเสียหาย สภาพแวดล้อมของสังคม และ หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวดำเนินการโดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษจำคุกหรือลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจ

หมายความรวมถึง การเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation) การประชุมกลุ่มเพื่อ
ระงับข้อพิพาท (Conferencing and Sentencing Circles)

“พนักงานสอบสวน” หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมาย ให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการ
สอบสวน ซึ่งการสอบสวนจะเป็นการรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการอื่นใดตามที่
บทบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยที่พนักงานสอบสวนได้กระทำไปเกี่ยวกับความผิดที่มีการ
กล่าวหา เพื่อที่จะได้ทราบถึงข้อเท็จจริงหรือเพื่อการพิสูจน์ความผิด และเพื่อที่จะเอาตัว
ผู้กระทำผิดมาฟ้องและลงโทษตามกฎหมาย

“ผู้ไกล่เกลี่ย” (ในชั้นพนักงานสอบสวน) หมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งได้รับการแต่งตั้งจาก
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ร่วมทำหน้าที่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน
และมาทำหน้าที่ช่วยเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน และเงื่อนไขความสำเร็จของกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา โดยรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย (Mediator)
2. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice–RJ)
3. กระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย (Mediator)

การดำเนินการนำคู่พิพาทเข้ามาสู่การเจรจาตกลงกัน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ในบางทีก็เรียกว่า Facilitation แต่นักวิชาการบางท่านก็ใช้ศัพท์ Conciliation ว่าหมายถึงกระบวนการระงับข้อพิพาท ที่บุคคลที่สามนั้น แม้จะไม่ได้ทำหน้าที่ตัดสินข้อพิพาท แต่ก็มีบทบาทในการจัดทำข้อเสนอ

1. บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย

Cristian Buhring-Uhle⁷ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยอาจมีบทบาทอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังจะกล่าวต่อไปนี้ ขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งข้อพิพาทแต่ละกรณี ซึ่งสามารถจำแนกบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย ดังนี้

- (1) เป็นผู้จัดเวทีในการเจรจาให้กับคู่พิพาท (Forum for Discussion) กล่าวคือเป็นผู้อำนวยความสะดวกและดูแลให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพบปะและเจรจากันในเวทีที่เป็นกลางเพื่อหาทางยุติ ข้อพิพาทระหว่างคู่พิพาท

⁷ Christopher W. Moore, (1996) , *The Medication Process Practice Strategies for Resolving Conflict*, 2nd ed U.S.A. : Jossey-Bass Inc., Publishers.

(2) เป็นผู้ดำเนินการประชุมเพื่อการปรึกษาหารือกัน (Moderator of Discussion) โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์พื้นฐานและขั้นตอนการเจรจาต่าง ๆ ที่จะใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อให้การเจรจาเป็นไปด้วยความมีระเบียบเรียบร้อยมากขึ้น อีกทั้งผู้ไกล่เกลี่ยยังเป็นผู้คอยดูแลรักษาบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตรให้แก่คู่พิพาท ซึ่งบรรยากาศดังกล่าวนี้เอื้ออำนวยให้เกิดการเจรจาในลักษณะที่สร้างสรรค์มากขึ้น⁸ นอกจากนี้ หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของการมีบทบาทเป็น Moderator ให้กับคู่พิพาท คือการทำให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริงประเด็นต่าง ๆ ที่จะต้องเจรจากัน พร้อมทั้งจัดลำดับประเด็นเหล่านั้นให้กับคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจึงจำเป็นที่จะต้องดูแลไม่ให้เกิดความสับสนหรือนอกประเด็นที่ต้องเจรจากัน และผู้ไกล่เกลี่ยยังสามารถที่จะ ก้าวล่วงเข้าไปในเนื้อหา หรือ Merits ของข้อพิพาท โดยการให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายแสดงทัศนะของตนเองออกมาเกี่ยวกับจุดแข็งและจุดอ่อนของข้ออ้างหรือข้อเถียงของแต่ละฝ่าย ผลประโยชน์ ที่แต่ละฝ่ายเรียกร้อง และความชอบธรรมในข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของแต่ละฝ่าย โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ย ยังสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงมุมมองของคู่พิพาท ที่มักจะมองแต่ภูมิหลังและอดีตความเป็นมา ของข้อพิพาทเป็นหลัก ให้หันมามองไปข้างหน้ามองอนาคตของความสัมพันธ์อันดีของทั้งสองฝ่าย และหาทางออกในการแก้ไขปัญหา⁹ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน แทนที่จะผูกติดอยู่กับเรื่องราวในอดีต

(3) เป็นสื่อในการระบายออกของความรู้สึกทางอารมณ์และความกดดันของคู่พิพาท (Lightning Rod of Emotion) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นช่องทางให้คู่พิพาททั้งสองฝ่าย ได้ระบายออกซึ่งความรู้สึกทางอารมณ์ ความอัดอั้นตันใจหรือสิ่งที่ค้างคาใจภายใต้บรรยากาศ ที่มีการดูแลโดยผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(4) เป็นช่องทางในการสื่อสาร หรือเป็นล่ามแปลความให้แก่ทั้งสองฝ่าย (Communication Channel or Translator) บทบาทที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ไกล่เกลี่ย คือการเป็นสื่อกลางหรือ ช่องทางการประสานให้แก่ทั้งสองฝ่ายได้เข้าใจซึ่งกันและกัน โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ยจึงอาจจะได้รับ การร้องขอให้เป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลจากคู่พิพาทฝ่ายหนึ่งไปยังคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งคู่พิพาทอาจจะกำหนดขอบเขตของข้อมูลหรือเงื่อนไขต่าง ๆ สำหรับผู้ไกล่เกลี่ยที่จะทำการเป็นผู้ถ่ายทอด ข้อมูลเหล่านั้น การทำเช่นนี้เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่คู่พิพาทว่าข้อมูลที่ตนเปิดเผย ในขณะที่มีการประชุมแบบ Caucusing นั้น จะไม่ถูกนำไปเปิดเผยกับอีกฝ่ายหนึ่ง

⁸ พศิลักษณ์ ทองเจริญ, (2550), ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁹ ศรัณย์ พรหมสุรินทร์, (2551), ปัญหาและแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพิจารณาคดีของศาล, สืบค้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2566 จาก http://elib.coj.go.th/Ebook/data/judge_report/2551-108.pdf.

มากกว่าที่ตนยินยอมไว้ ในการทำหน้าที่ตามบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดข้อมูลนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะมีวิธีการหรือเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสม (Rephrase) ได้ดีกว่าคู่พิพาทและแสดงให้เห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยมิได้ฝักใฝ่ ในคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นพิเศษ

(5) เป็นผู้เร่งปฏิกิริยาให้คู่พิพาทยุติข้อพิพาท (Catalyst) วัตถุประสงค์หลักของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือการช่วยให้คู่พิพาทสามารถจัดทำข้อเสนอและบรรลุข้อตกลงเพื่อการยุติข้อพิพาทได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นเสมือนหนึ่งตัวเร่งปฏิกิริยา (Catalyst) ในการกระตุ้นให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายสามารถนำศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของคู่พิพาทออกมาใช้ ในการแก้ปัญหาร่วมกันของทั้งสองฝ่าย¹⁰

(6) เป็นที่ปรึกษาแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่าย (Advisor) ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นที่พึ่งสำคัญของคู่พิพาท ทั้งสองฝ่ายในการให้ความเห็นเกี่ยวกับความคิด (Ideas) ข้อเสนอต่าง ๆ (Proposals) เพื่อการยุติ ข้อพิพาท หรือให้ภาพสะท้อน (Feedback) ต่าง ๆ ต่อคู่พิพาทเกี่ยวกับความชอบธรรมและ ความสมเหตุสมผลของข้อเรียกร้องของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย และในความเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่คู่พิพาทได้พิพาทกันนั้น เนื่องจากการที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้ทำ Caucusing ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถมองเห็นภาพรวมของข้อพิพาทได้ดีกว่าคู่พิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะเข้าใจจุดยืนและผลประโยชน์อันแท้จริงของคู่พิพาทแต่ละฝ่ายได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถมองเห็นขอบเขตที่เป็นไปได้ที่จะนำไปสู่ความตกลงของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย (Zone of Possible Agreement: ZPO) แล้วชี้ให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้เห็นถึงความเป็นไปได้เหล่านั้นโดยที่ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะต้องพิจารณาว่ามีทางเลือก (Options) ใดบ้างที่เป็นไปได้สำหรับคู่พิพาทแต่ละฝ่าย และวิเคราะห์ว่าทางเลือกแต่ละอย่างนั้นก่อให้เกิดผลดีและผลเสียอะไรบ้างแก่คู่พิพาทฝ่ายนั้น ๆ และวิเคราะห์ว่าข้อตกลงเพื่อยุติข้อพิพาทในลักษณะใดที่จะเอื้อประโยชน์แก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้มากกว่าที่จะ ไม่ตกลงกันเลย แต่ผู้ไกล่เกลี่ยจะไม่มีอำนาจตัดสินใจขาดข้อพิพาท

(7) เป็นผู้สะท้อนสภาพความเป็นจริงให้แก่คู่พิพาท (Agent of Reality) เนื่องจากผู้ไกล่เกลี่ยเป็นบุคคลภายนอกข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยจึงมีมุมมองที่กว้างกว่าคู่พิพาท โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ย อยู่ในสถานะที่จะสอบถามคู่พิพาทเกี่ยวกับสมมติฐาน มุมมอง และการตัดสินใจของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย ซึ่งคู่พิพาทอาจจะเรียกกรังเกินกว่าสภาพความเป็นจริง ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถ

¹⁰ วรินทร์ วิรุฬห์จรรยา, (2556), การเป็ยงคดีเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นิติศาสตร์,คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม.

เหยียบยก ภาพดังกล่าวขึ้นให้คู่พิพาทพิจารณาได้ว่าคู่พิพาทได้เรียกร้องเกินไปจากสภาพความเป็นจริง

(8) เป็นหนังหน้าไฟให้แก่คู่พิพาท (Scapegoat) จิตวิทยาประการหนึ่งของการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท คือการรักษาน้ำให้แก่คู่พิพาททั้งสองฝ่าย บางครั้งคู่พิพาทอาจจะรู้สึกเสียหน้าที่จะ ต้องยอมลดราวาศอกให้แก่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง หรือในกรณีที่คู่พิพาทเป็นนิติบุคคล ตัวแทนของ นิติบุคคลที่เข้ามาร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจจะไม่ประสงค์ให้นายจ้างของตน มองว่าตนยอมอ่อนข้อให้แก่คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่ง

(9) เป็นผู้ร่างความตกลงให้แก่คู่พิพาท (Draftsman) เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงกันเพื่อยุติข้อพิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยอาจเป็นผู้ทำการร่างความตกลงดังกล่าวให้แก่คู่พิพาท เนื่องจากในการร่างความตกลงนั้นคู่พิพาทอาจกังวลว่า ถ้าปล่อยให้อีกฝ่ายหนึ่งร่างก็อาจมีการใช้ถ้อยคำ ที่มีความหมายซ่อนเร้นและทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกัน หรือในกรณีที่คู่พิพาท มีนายความเป็นผู้ร่างความตกลง ผู้ไกล่เกลี่ยจะดูแลว่าข้อความต่าง ๆ ที่ใช้ในข้อตกลงนั้นถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของคู่พิพาททั้งหมดหรือไม่

(10) ติดตามว่ามีการปฏิบัติตามข้อตกลงหรือไม่ (Compliance Monitor) บางกรณีแม้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายจะสามารถบรรลุข้อตกลงกันได้แล้วก็ตาม คู่พิพาทก็อาจจะร้องขอให้ผู้ไกล่เกลี่ย เป็นผู้ติดตามว่าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงได้ถูกต้องครบถ้วนแล้วหรือไม่

2. ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ย อาจแบ่งได้ตามลำดับเวลา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน¹¹

ขั้นตอนที่ 1 ก่อนการไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย การวิเคราะห์ความขัดแย้ง การออกแบบการไกล่เกลี่ย และการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งต้องดำเนินการ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์ความขัดแย้ง ก่อนการไกล่เกลี่ยจะมีการเตรียมตัว เตรียมข้อมูล รวบรวมข้อมูล การหาความสมัครใจ และวิเคราะห์ความขัดแย้ง โดยที่การวิเคราะห์ความขัดแย้งเป็นเหมือนแผนที่นำทาง ที่จะทำให้เข้าใจภาพรวมทั้งหมดของความขัดแย้งระหว่างคู่กรณี ความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีใครมีความสัมพันธ์ด้านบวกหรือด้านลบระหว่างกัน ทราบประเด็นความขัดแย้ง ว่าขัดแย้งกันเรื่องอะไร ระดับความขัดแย้งมีมากหรือน้อย ประเภทความขัดแย้งประเด็นหรือ เรื่องอะไร เป็นเรื่องคุณค่า ผลประโยชน์ โครงสร้าง ความสัมพันธ์ ข้อมูล เป็นต้น

¹¹ ชลัท ประเทืองรัตนา, (2565) , โอกาสและอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 7 (กรกฎาคม 2565)

(2) การออกแบบการไกล่เกลี่ย ขั้นตอนนี้ยังรวมถึงการประเมินว่าคู่กรณีจะใช้การเจรจาแบบยึดจุดยืนหรือจุดสนใจ (จุดยืน (Position) คือ การเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของคู่กรณี เพื่อตอบสนองผลประโยชน์หรือจุดสนใจใน และความต้องการของแต่ละคู่กรณีเอง ซึ่งการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวมักจะยึดติดกับอุดมคติหรืออุดมการณ์ของคู่กรณีเป็นหลัก ส่วนผลประโยชน์ร่วมหรือจุดสนใจ (Interest) คือ เหตุผลพื้นฐานและแรงจูงใจซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการตอบสนองความพึงพอใจ เพื่อให้คู่กรณียอมรับแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทร่วมกัน โดยสามารถแสดงให้เห็นได้จาก ความปรารถนา (Desires) ความกังวล (Concerns) ความกลัว (Fears) ความหวัง (Hopes)¹³ เช่น จุดยืนในการทบทวนที่จอดรถวางทางเข้าออกบ้านของผู้ฟ้องคดี ให้สังคมได้เห็น เกิดจากได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างอาคารเพื่อใช้เป็นตลาดรอบบ้านพักอาศัย ทำให้ต้องตกอยู่ในภาวะทรมานทุกข์ทรมานทางด้านจิตใจมาเป็นระยะเวลานาน จุดสนใจคือ ต้องการให้มีการจัดสรรที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเท่านั้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการจัดสรรที่ดิน และให้ชดใช้ค่าเสียหายสำหรับการสูญเสียความสุข

(3) สร้างความไว้วางใจและความร่วมมือ ในกรณีที่คนกลางมีโอกาสได้พบปะกับคู่ไกล่เกลี่ยก่อน ควรไปพบทั้งสองฝ่าย เพื่อความเท่าเทียมกันและการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้น คนกลางควรสร้างความเชื่อมั่นหรือทำให้เกิดความไว้วางใจต่ออีกฝ่ายด้วยการสื่อสารทางบวกต่อกัน อีกทั้งอธิบายขั้นตอนการไกล่เกลี่ย¹²อย่างชัดเจน และการตัดสินใจเกิดขึ้นจากคู่กรณีไม่ใช่การตัดสินใจโดยคนกลาง แต่ถ้าไม่มีโอกาสพบกับคู่กรณีก่อน เช่น การไกล่เกลี่ยในศาล ที่คนกลางกับคู่กรณีจะได้พบกันในวันไกล่เกลี่ย คนกลางจำเป็นต้องสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นมากเป็นพิเศษในวันนั้น ทั้งจากบุคลิกภาพและคำพูดที่น่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย เริ่มต้นการไกล่เกลี่ย การกำหนดประเด็นและหัวข้อการประชุม ดำเนินการค้นหาความต้องการของคู่กรณี สร้างทางเลือกเพื่อนำไปสู่ข้อตกลง ประเมินทางเลือกเพื่อหาข้อตกลง การตัดสินใจขั้นสุดท้าย และการบรรลุข้อตกลงอย่างเป็นทางการ มีขั้นตอน ดังนี้

(1) เริ่มต้นการไกล่เกลี่ย ไม่มีสูตรสำเร็จ แต่อาจเริ่มด้วยการแนะนำตัว ผู้ไกล่เกลี่ยแนะนำ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มาของการไกล่เกลี่ย อธิบายให้ชัดเจนว่าเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ทำให้คู่กรณีเข้าใจผิดว่าเป็นผู้พิพากษา อธิบายถึงการทำหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง และผู้ไกล่เกลี่ยควรสร้างบรรยากาศ ให้เกิดความเป็นกลาง ตั้งกติการ่วมกัน อธิบายวิธีการขั้นตอนที่ใช้ เช่น การ

¹² สรวิต ลิ้มปรีงยี, (2552), กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, กรุงเทพฯ , ศูนย์วิทยการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

ประชุม กระบวนการ ที่จะใช้แบบมุ่งเน้นผลชนะ-ชนะ ไม่ใช่ผลแพ้-ชนะ เริ่มการพูดคุยด้านเนื้อหาและความรู้สึก โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องพยายามทำให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันมากที่สุด และพยายามเน้นย้ำว่า ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจตัดสินใจ คนตัดสินใจต้องเป็นคู่กรณีเอง หากไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จหรือ ตกลงกันไม่ได้ ก็ส่งเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษา

(2) การระบุประเด็นปัญหาและกำหนดหัวข้อการประชุม ผู้ที่เกี่ยวข้องตกลงกันในหัวข้อและประเด็นที่จะไกล่เกลี่ย การปรับเปลี่ยนกรอบในการพูดคุย ไม่ให้ยึดติดแต่ประโยชน์ของตน ฝ่ายเดียว แต่เป็นกรอบที่จะมองไปข้างหน้าร่วมกันได้ การกำหนดวาระการประชุมควรมีที่มาจากข้อกำหนดร่วมกันของคู่กรณีด้วย ในกรณีที่คู่กรณีสามารถพูดคุยกันได้การกำหนดประเด็น ก็จะทำไปพร้อม ๆ กัน แต่หากคู่กรณีไม่ยอมพูดคุยกัน ก็จำเป็นต้องแยกคุยทีละฝ่าย

(3) การค้นหาความต้องการที่แท้จริง โดยผู้ไกล่เกลี่ยควรมีทัศนคติที่เปิดกว้างต่อการค้นหาความต้องการที่แท้จริงว่าไม่ได้มีเพียงทางออกเดียว และผู้ไกล่เกลี่ยควรใช้ทักษะทั้งการฟัง อย่างตั้งใจ การตั้งคำถามเพื่อหาความกระจ่าง เพื่อให้แน่ใจว่าความขัดแย้งเกิดจากสาเหตุใด เพื่อกระตุ้นให้คู่กรณีอยากเล่าถึงความต้องการที่แท้จริงคืออะไร

(4) การสร้างทางเลือกในการแก้ไขความขัดแย้ง เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเข้าใจถึงประเด็นปัญหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่ายแล้ว จึงค่อย ๆ สร้างและรวบรวมทางเลือกหลาย ๆ ทางเพื่อเป็นทางเลือกให้กับคู่กรณี หรืออาจใช้วิธีการระดมสมองเพื่อให้ได้คำตอบมากที่สุด โดยไม่วิจารณ์ความคิดของอีกฝ่ายว่าดีหรือไม่ดีและให้หลักประกันว่าทุกความเห็นจะได้รับฟังจากที่ประชุม หรือใช้เอกสารการไกล่เกลี่ยฉบับเดียวกันโดยให้แต่ละฝ่ายได้ปรับปรุงแก้ไข หรือแม้กระทั่งให้ผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกช่วยแนะนำหรือเสนอทางเลือกให้หากคู่กรณียินยอม

(5) การประเมินทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหา ซึ่งแนวทางต่าง ๆ นั้น มาจากการระดมความเห็นที่นำมาสู่การพิจารณาร่วมกัน แต่ควรเข้าใจว่าคู่กรณีจะมีจุดเน้นที่ต้องการได้มากที่สุด รวมถึงจุดที่จะเลิกไกล่เกลี่ยหรือไม่ยอมรับการไกล่เกลี่ยต่อไปแตกต่างกัน ผู้ไกล่เกลี่ยจึงนำความต้องการที่ดีที่สุดที่คู่กรณีพึงพอใจ และจุดที่จะเลิกเจรจาของคู่กรณีมาลองเทียบกันดู แล้วหาจุดที่พึงพอใจร่วมกันหรือหาทางเลือกที่เป็นประโยชน์กับทั้งสองฝ่าย โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่ยอมรับร่วมกันที่สมเหตุสมผล¹³

(6) ดำเนินการไกล่เกลี่ยขั้นสุดท้าย การกำหนดเส้นตาย (Deadline) ที่ต้องมีการตกลงกันกระตุ้นให้เกิดข้อตกลงได้ดีขึ้น เส้นตายถูกกำหนดโดยคนกลางและคู่กรณีร่วมกัน

¹³ อัญชลี พูลดี, (ม.ป.ป.), แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล, กรุงเทพมหานคร:สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

เส้นตายอาจกำหนดด้วยจำนวนครั้งของการประชุม แต่ถ้าจำเป็นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายก็อาจใช้วิธีการขยายเวลาไปได้เพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสกลับไปทบทวน และเมื่อคู่กรณีบรรลุข้อตกลงกันได้ก็จึงนำมาสู่การทำข้อตกลง ซึ่งมีทั้งที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ อาจจะเป็นบันทึกข้อตกลง หรือสัญญาประนีประนอมยอมความ ก่อให้เกิดเป็นสัญญาที่ผูกพันสามารถฟ้องร้องบังคับคดีได้ โดยมีข้อความที่ชัดเจนว่าแต่ละฝ่ายต้องทำอะไรบ้าง เช่น การยินยอมชำระเงินคืนให้หมดภายในกี่เดือน เดือนละเท่าไร พร้อมดอกเบี้ย

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามผลภายหลังการไกล่เกลี่ย เป็นการติดตามตรวจสอบว่ามีการทำตามข้อตกลงหรือไม่อย่างไร ดังนั้น ในข้อตกลงจึงควรต้องมีความชัดเจน ปฏิบัติได้ แต่ก็ต้องไม่ระบุไว้ชัดเจนเกินไปจนก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ สำหรับการติดตามผลอาจต้องเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลที่คู่กรณียอมรับ ไว้วางใจในการติดตาม เช่น การไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมจะมีความชัดเจน สามารถนำไปบังคับหรือศาลมีอำนาจที่จะยอมรับได้โดยไม่ต้องสืบพยานใหม่¹⁴

3. ขั้นตอนไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน¹⁵

(1) คดีที่อาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาได้ในพนักงานสอบสวนต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบในโอกาสแรกว่ามีสิทธิยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยให้บันทึกการแจ้งดังกล่าวไว้ในบันทึกคำให้การผู้ต้องหา หรือ บันทึกปากคำผู้เสียหาย

(2) เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาและคดีนั้นมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ให้คู่กรณียื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อพนักงานสอบสวนให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งหรือหัวหน้าสถานีตำรวจ ภายใน 3 วัน นับแต่วันที่รับคำร้อง

หากเห็นว่าคำร้องไม่ถูกต้อง หรือมีรายละเอียดของคำร้องไม่ครบถ้วน ให้แจ้งให้ทำคำร้องใหม่ ภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง หากผู้ยื่นคำร้องไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าผู้ยื่นคำร้องนั้นไม่ประสงค์ที่จะยื่นคำร้องอีกต่อไป

(3) ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการประชุมระหว่างคู่กรณีเพื่อเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยภายใน 7 วัน นับแต่วันที่พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หากถ้าคู่กรณีไม่อาจตกลงเลือกผู้ไกล่เกลี่ยได้ ให้พนักงานสอบสวนเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยแล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ

¹⁴ ชลัท ประเทืองรัตนนา, (2564), การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย, วารสารกระบวนการยุติธรรม, 14(3), 1-18.

¹⁵ ตะวัน มานะกุล, (2556), กระบวนกรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2566 จาก [http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014/06/กระบวนกรไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในประเทศไทย_ตะวัน-มานะกุล.pdf](http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014/06/กระบวนกรไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย_ตะวัน-มานะกุล.pdf).

(4) ให้พนักงานสอบสวนกำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรกภายใน 7 วัน นับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ หากกรณีมีเหตุจำเป็นที่มีอาจดำเนินการได้ทันภายในระยะเวลา ให้พนักงานสอบสวนขอขยายระยะเวลาไปยังพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งได้อีกไม่เกิน 7 วัน

(5) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำแล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก แต่หากมีเหตุจำเป็นหรือเชื่อได้ว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการต่อไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน โดยบันทึกเหตุดังกล่าวไว้

(6) ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน

6.1 กรณีหากตกลงกันได้ ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลงนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและให้คู่กรณีลงลายมือชื่อไว้ ส่งบันทึกข้อตกลงไปยังพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

6.2 กรณีตกลงกันไม่ได้ ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป

4. เงื่อนไขและข้อจำกัดในการขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน¹⁶

ในการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนนั้นมีเงื่อนไข ตลอดจนข้อจำกัดที่สำคัญดังต่อไปนี้

(1) ในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนนั้น เงื่อนไขประการแรกคือ คู่กรณีจะต้องมีความประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท และคำว่า คู่กรณี นี้ หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ผู้เสียหายนั้น จะต้องไม่ใช่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้เสียหาย กล่าวให้เข้าใจง่ายก็คือ ผู้เสียหายจะเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป

(2) คดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยได้นั้นจะต้องมีลักษณะสำคัญ โดยจะต้องอยู่ในขอบเขตดังต่อไปนี้

(2.1) เป็นคดีความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว

(2.2) เป็นคดีความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 ,391 ,392 ,393 ,394 ,395 และมาตรา 397 ของประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อบุคคลอื่น

(2.3) เป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี

¹⁶ กัลยา พรหมภานุเสถียร, (2552) , การนำมาตราการทางกฎหมายมาใช้ในการสมานฉันท์คดีอาญาชั้น พนักงานสอบสวน, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นอกจากนี้ ผู้ต้องหาที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้จะต้อง ไม่เคยได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งพ้นระยะเวลาเกินสามปีแต่มีคำสั่งยุติคดี และ ผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก (มาตรา 42)

ในกรณีมีผู้เสียหายหลายคนในคดี ผู้เสียหายซึ่งเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องสมัครใจประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และหากมีผู้เสียหายมีมากกว่าสองฝ่าย และมีฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าร่วมให้ทำการไกล่เกลี่ยเฉพาะในฝ่ายที่สมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นได้โดยไม่ต้องทำการไกล่เกลี่ยฝ่ายที่ไม่สมัครใจแต่อย่างใด (มาตรา 45)

5. หลักการสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน¹⁷

การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท หรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การที่คู่พิพาทได้ตกลงยินยอมโดยความสมัครใจที่ให้คนกลางหรือบุคคลภายนอกผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งมีความเป็นกลางช่วยในการเจรจา ให้เกิดความเข้าใจอันดีและให้ผู้กระทำผิดได้เกิดความสำนึกพร้อมที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยมีความเข้าใจกันทำให้สองฝ่ายได้ผ่อนปรนลดหย่อนความตึงเครียดของปัญหาข้อพิพาท โดยสามารถตกลงในทางสันติวิธีได้โดยไม่มี การฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล ด้วยการตกลงเพื่อทำสัญญาประนีประนอมเพื่อยอมรับและจะปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้รับต่อคู่กรณีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม หลักการในการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยทางอาญานั้นมีหลักการดังต่อไปนี้¹⁸

(1) หลักความยินยอมทั้งสองฝ่าย

หลักความยินยอมทั้งสองฝ่าย เป็นหลักที่เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความยินยอมทั้งสองฝ่ายโดยสมัครใจเท่านั้น เพราะหากไม่มีความยินยอมที่จะทำการไกล่เกลี่ยกระบวนการใด ๆ ก็เกิดขึ้นไม่ได้เลยดังนั้น หลักนี้จึงต้องถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในอันดับแรก ความยินยอมนี้ไม่ใช่ความยินยอมที่เป็นเรื่องเงื่อนไขเกี่ยวกับองค์ประกอบความผิดอาญาแต่ประการใด แต่ความยินยอมนี้ เป็นเรื่องความยินยอมพร้อมใจกันของคู่กรณีที่จะเข้าสู่กระบวนการในการไกล่เกลี่ยโดยที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความเห็นชอบยินยอมที่จะเข้าไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางอาญาที่อยู่ในขอบเขตที่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

¹⁷ กาญจนา ปาณะสิทธิ์, (2551), ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

¹⁸ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, (2547), กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือก ในการยุติข้อ ขัดแย้งทางอาญา สำหรับสังคมไทย, วารสารสุลพาท, 5(2), 20-36.

(2) ผลักผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสำคัญ

ในการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นกระบวนการที่คนกลางจะต้องมีทักษะที่จะสามารถค้นหาจุดร่วมกันและความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณีเป็นสำคัญ การที่จะทำให้คู่กรณีสามารถจะตกลงกันเพื่อจะระงับข้อพิพาทนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องสามารถค้นหาจุดร่วมกันของคู่กรณีได้ นอกจากนี้ กระบวนการการไกล่เกลี่ยเน้นไปที่ความเป็นกลางทุกขั้นตอนเพื่อประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายในการได้ประโยชน์ร่วมกันสูงสุด

(3) หลักการสำนึกผิดของผู้กระทำผิด

ในการไกล่เกลี่ยคดีอาญานั้นส่วนมากจะเป็นคดีที่ไม่ได้มีความรุนแรงของการกระทำความผิดมากนักและเป็นความผิดอันยอมความได้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางอาญานั้นเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยหลักสำคัญก็เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้เกิดความรู้สึกในการกระทำรับรู้ความรู้สึกของผู้เสียหาย โดยผู้กระทำผิดกล่าวคำขอโทษด้วยใจจริงและพร้อมเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้เสียหายต่อไป รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหา¹⁹

(4) ลักษณะทั้งสองฝ่าย

การไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทมีหลักสำคัญอีกประการ คือ ลักษณะทั้งสองฝ่ายที่เรียกว่าเป็นการไม่มีผู้ใดแพ้เพราะเป็นสิ่งที่คู่พิพาทนั้นได้เจรจาพิจารณาสงั้น ร่วมกันว่าเป็นประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายจึงเป็นสิ่งที่ไม่มีผู้ใดแพ้หรือชนะ แต่หากเป็นชัยชนะของฝ่ายเดียวย่อมไม่สามารถบรรลุผลของการตกลงได้ หรือหากบังคับให้ตกลงได้ แต่จะไม่เกิดผลการปฏิบัติตามอย่างยั่งยืน

(5) หลักการเยียวยาความเสียหาย

หลักสำคัญสุดท้ายที่กล่าวถึง นั่นก็คือหลักการเยียวยาความเสียหาย การที่ผู้กระทำความผิดได้เกิดความรู้สึกซึ่งแสดงออกมาจากความเข้าใจกันของคู่กรณี สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกอย่างเป็นทางการของผู้กระทำความผิดที่มีต่อผู้เสียหายนั่นก็คือ การเยียวยาความเสียหายซึ่งโดยส่วนมากก็คือค่าเสียหายที่สามารถคิดคำนวณออกมาได้เพื่อให้ความเสียหายของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดนั้นได้รับการบรรเทาความเสียหายลงไปได้บ้าง และเพื่อให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่บาดหมางสามารถกลับมาอยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข

¹⁹ เพลินตา ตันรังสรรค์, (2553) , กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการกระทำความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน, จุลนิตี, 7(6), 54-62.

ในการศึกษาครั้งนี้ การไกล่เกลี่ย (Mediator) หมายถึง การจัดการกับปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ครอบครัว หรือระหว่างเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เกิดจากความไม่เข้าใจตรงกันระหว่างบุคคลสองฝ่าย ที่ต้องมีคนเข้ามาช่วยพูดคุยและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหรือทางออกที่ทำให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice–RJ)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมเชิงอาชญากรรมที่ยืดหยุ่นและเน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถใช้เป็นส่วนเสริมหรือเป็นทางเลือกในการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถยกระดับการเข้าถึงความยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เสียหายจากอาชญากรรม กลุ่มประชากรเปราะบาง และประชากรชายขอบ รวมทั้งครอบคลุมบริบทของกระบวนการยุติธรรมระยะเปลี่ยนผ่าน (Transitional Justice) อีกด้วย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDG) เป้าหมายที่ คือ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมสำหรับทุกคน และการสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์²⁰ (restorative justice) ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อว่า คู่กรณีหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมควรมีส่วนร่วมเชิงรุกในการเยียวยาความเสียหาย การบรรเทาความทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการป้องกันความเสียหายไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำ แนวทางความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ถือว่าเป็นทั้งเครื่องมือและวิธีการที่จะส่งเสริมสันติธรรม และสร้างการมีส่วนร่วม การเปิดเผยความจริง เป็นการส่งเสริมและกระตุ้นการแสดงออกโดยสันติ และแก้ปัญหาความขัดแย้ง ตลอดจนช่วยเสริมสร้างการเคารพความหลากหลาย และส่งเสริมการปฏิบัติที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ แนวทางที่เสนอทางเลือกใหม่ ๆ สู่ความยุติธรรมแก่ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชนกระบวนการนี้ส่งเสริมการเข้าร่วมของผู้เสียหายในการแก้ไขสถานการณ์ อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยอมรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตัวเองได้สำนึกและแสดงความรับผิดชอบต่อผู้เสียหาย กระบวนการนี้อยู่บนฐานที่ว่า พฤติกรรมอาชญากรรมนั้นไม่ได้เป็นแค่การละเมิดกฎหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นอันตรายและสร้างความเสียหายแก่ผู้เสียหายและชุมชนอีกด้วย การทบทวนเอกสารแสดงให้เห็นถึงนิยามกระบวนการ

²⁰ ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, (2550) , ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, กรุงเทพฯ : ธนาพรส.

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์²¹ที่แตกต่างกันออกไปเนื่องจากคุณลักษณะที่หลากหลาย และพัฒนาการของแนวทางยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทั่วโลก นิยามบางประการให้หน้าที่องค์ประกอบการมีส่วนร่วมของกระบวนการ การเผชิญหน้า และการเข้าร่วมอย่างแท้จริงในกิจกรรมสานเสวนา ขณะที่นิยามส่วนหนึ่งเน้นย้ำผลลัพธ์เชิงสมานฉันท์ เช่น การเยียวยา การรักษาและฟื้นฟูเหยื่ออาชญากรรม และการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด ซึ่งนิยามส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องในองค์ประกอบหลักเหล่านี้

- (1) ให้ความสำคัญกับอันตรายและความเสียหายที่เกิดจากพฤติกรรมอาชญากรรม
- (2) การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมากที่สุด ได้แก่ ผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ซึ่งในบางกระบวนการหรือการดำเนินการนั้น ผู้สนับสนุนหรือสมาชิกครอบครัว สมาชิกของชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้เชี่ยวชาญจะเข้าร่วมในกระบวนการด้วย
- (3) การเตรียมความพร้อมคู่กรณีในการเข้าร่วมกระบวนการโดยผู้ปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว
- (4) การเจรจาหรือสานเสวนาระหว่างคู่กรณีเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันถึงสิ่งที่เกิดขึ้นและผลที่ตามมา รวมทั้งข้อตกลงว่าด้วยสิ่งที่จะต้องกระทำ
- (5) ผลลัพธ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่แตกต่างกันออกไป อาจรวมถึงการแสดงออกถึงการสำนึกผิดและการยอมรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด รวมทั้งการตกลงที่จะให้การชดเชยเยียวยาผู้เสียหายหรือชุมชน
- (6) การสนับสนุนผู้เสียหายในการรักษาและบำบัดฟื้นฟู และการช่วยให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับคืนสู่สังคม และยุติการกระทำที่จะสร้างความเสียหายหรืออันตรายซ้ำในอนาคต

ในต่างประเทศนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เสียหายได้มีส่วนร่วมอย่างใดก็ตาม แนวคิดเรื่อง “ผู้เสียหาย” ยังเป็นประเด็นเรียกร้องให้มีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการ (operationalization) เพื่อวัตถุประสงค์ในการนิยามกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ ค.ศ. 1985 (1985 Declaration of Basic Principles of Justice for Victim of Crime and Abuse of Power) นิยามว่า ผู้เสียหาย คือ “บุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบไม่ว่าจะเป็นการบาดเจ็บทางร่างกายหรือจิตใจ ความทุกข์ทรมานทางอารมณ์ การสูญเสียทางการเงิน หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน อันเป็นผลมาจากความผิดที่เกิดขึ้นใน

²¹ ชัยณรงค์ รัตน์ผล, (2555), *ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประเทศสมาชิก รวมถึงกฎหมายอื่น ๆ ที่ห้ามการใช้อำนาจโดยมิชอบทางอาญา”²² ปฏิญญานี้ยังนับรวมครอบครัวปัจจุบันหรือผู้ที่อยู่ในความอุปการะของผู้เสียหายและบุคคลที่ได้รับอันตรายจากการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายที่กำลังประสบเหตุร้ายหรือในการป้องกันการตกเป็นผู้เสียหายภายใต้นิยามของ “ผู้เสียหาย”

“กระบวนการใด ๆ ที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดและในกรณีจำเป็น ปัจเจกบุคคลหรือสมาชิกชุมชนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการแก้ปัญหาที่เกิดจากอาชญากรรม ด้วยความช่วยเหลือจากผู้จัดกระบวนการ” ซึ่งปัจเจกบุคคลที่เข้าร่วมในกระบวนการจะเรียกว่า “คู่กรณี” กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับเทคนิคและประเภทของการเสวนาหรือหารือตัวอย่างเช่น ในยุโรป ส่วนใหญ่แล้วจะรู้จักกระบวนการในฐานะ “การไกล่เกลี่ย” ซึ่งต่างจากการพิพากษาคดีตามกฎหมายส่วนในประเทศและมลรัฐอื่น ๆ อาจรู้จักกระบวนการภายใต้ชื่อ “การประชุมเพื่อยุติข้อพิพาท” “การสานเสวนา” “การพิจารณาคดีแบบวงกลม” หรือ “การสร้างสันติภาพ”²³

1. เป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักใช้แนวทางการแก้แค้นทดแทน โดยมีเป้าหมายเพื่อลงโทษ ผู้กระทำความผิดและเพื่อยับยั้งไม่让他们กระทำความผิดซ้ำโดยการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรง แนวทางนี้ ตั้งอยู่บนหลักการต่อสู้คดี (Adversarial System) ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดแก้ไขความเสียหาย ที่เกิดขึ้น รวมทั้งการชดเชยและขอโทษผู้เสียหายหรือฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่แตกสลายลงด้วยอาชญากรรม ผู้กระทำความผิดมักจะถูกควบคุมตัว และคู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องดำเนินการกับฝ่ายตรงข้ามในศาล ซึ่งความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีเป้าหมายที่แตกต่างออกไป อันรวมถึงเป้าหมายตามที่ คู่มือว่าด้วยกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติแนะนำไว้ ดังต่อไปนี้²⁴

- (1) ยืนยันค่านิยมที่ชุมชนเชื่อถือและส่งเสริมการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติ
- (2) สนับสนุนผู้เสียหาย ให้พื้นที่ในการลงเสียง รับฟังเรื่องราว และส่งเสริมให้พวกเขาได้แสดงถึงความต้องการและความปรารถนาของตน ให้คำตอบแก่ผู้เสียหาย ช่วยให้ พวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ปัญหาและได้รับการชดเชยเยียวยา

²² United Nations Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, **General Assembly resolution 40/34 of 29 November 1985**, art. 1.

²³ **Economic and Social Council resolution 2002/12 of 24 July 2002**, annex, หน้า 2

²⁴ UNODC (2020) , **Handbook on Restorative Justice Programmes**, 2nd Edition, Vienna: United Nations.

(3) ฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายเนื่องจากอาชญากรรมโดยการสร้างฉันทามติว่าจะแก้ ปัญหาอย่างไรให้ดีที่สุด

(4) ส่งเสริมความรับผิดชอบส่วนบุคคล ด้วยการให้ผู้กระทำความผิดแสดงความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนและต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้พวกเขาสามารถหาหนทางในการฟื้นฟูความเสียหายที่เกิดขึ้น

(5) ระบุวิธีเชิงสมานฉันท์ มองไปข้างหน้าเพื่อฟื้นฟูความสมานฉันท์ในสังคม แทนที่จะมุ่งเน้นที่การละเมิดกฎที่เกิดขึ้นและการบังคับใช้การลงโทษ โดยให้ความสำคัญว่า จะแก้ปัญหาผลกระทบจากการกระทำที่เป็นอันตรายต่อผู้เสียหายและชุมชนอย่างไร เป็นอันดับแรก

(6) ส่งเสริมความปลอดภัยของชุมชนและป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ

2. จุดมุ่งหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

(1) สนับสนุนผู้เสียหาย ให้พื้นที่ในการส่งเสียง รับฟังเรื่องราว ส่งเสริมให้พวกเขาได้แสดงถึงความต้องการและความปรารถนาของตน ให้คำตอบแก่ผู้เสียหาย ช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหา และเสนอความช่วยเหลือต่าง ๆ ให้ผู้เสียหาย

ในช่วงประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมา มีเสียงเรียกร้องให้ระบบยุติธรรมทางอาญาเปลี่ยนจุดเน้นไปที่ความต้องการและ การพิทักษ์ผลประโยชน์แก่ผู้เสียหายโดยตรงมากขึ้น (เช่น ตอบสนองความต้องการด้านข้อมูล การเสริมศักยภาพผ่าน การมีส่วนร่วม การเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายแสดงออก การเอาใจใส่ การแก้ไขฟื้นฟูความรู้สึกว่าผู้เสียหายสามารถควบคุม ชีวิตตนเอง และสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยความปลอดภัยได้อีกครั้ง) ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเพื่อความยุติธรรม ของผู้เสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบ (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power) ระบุไว้ว่า “ควรใช้กลไกการระงับข้อพิพาทที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การไกล่เกลี่ย การอนุญาโตตุลาการ และแนวปฏิบัติตามกระบวนการยุติธรรมตามจารีตประเพณีหรือแนวปฏิบัติพื้นเมืองตามความ เหมาะสมเพื่อสนับสนุนให้เกิดการประนีประนอมและการเยียวยาผู้เสียหาย” กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มี ความเหมาะสม เนื่องจากมีลักษณะพิเศษที่เอื้อในการตอบสนองความต้องการที่สำคัญที่สุดของ ผู้เสียหาย แนวทาง ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถสนับสนุนกระบวนการ ซึ่งเคารพการแสดงความคิดเห็นของผู้เสียหาย และการเสนอ สิ่งที่ผู้เสียหายคิดว่าเป็นคุณต่อตนเอง ผู้เสียหายสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการที่คุ้มครองและปฏิบัติต่อพวกเขาด้วย ความเป็นธรรมและให้ความเคารพ เพื่อแสวงหาการแก้ไขและการชดเชย ผู้เสียหายที่เข้าร่วมกระบวนการจะต้องมีส่วนร่วม ในการ

พิจารณาว่า ผลลัพธ์ที่ตัวเองต้องการจากกระบวนการคืออะไร เพื่อนำไปสู่การปิดฉากความเสียหายที่ได้รับ²⁵

(2) การเยียวยาความสัมพันธ์บางส่วนที่ถูกทำลายเนื่องจากอาชญากรรมโดยการสร้างฉันทามติว่า จะแก้ปัญหาอย่างไรให้ดีที่สุด

คุณลักษณะสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ การตอบสนองต่อพฤติกรรมทางอาญาในขอบเขตที่ กว้างกว่าตัวผู้กระทำความผิดและความผิด การสร้างสันติภาพ การระงับข้อพิพาท²⁶ การฟื้นคืนความสัมพันธ์และ การสมานฉันท์ ถือว่าเป็นวิธีการปฐมนิเทศเพื่อความยุติธรรมและเป็นแนวทางสนับสนุนผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ไปพร้อมกับการรักษาผลประโยชน์ด้านความปลอดภัยสาธารณะแก่ชุมชนในวงกว้าง ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมจะช่วยจำแนกสาเหตุที่เป็นรากเหง้าของอาชญากรรมและช่วยกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันอาชญากรรมอีกด้วย

(3) ยืนหยัดค่านิยมที่ชุมชนเชื่อถือและประณามพฤติกรรมอาชญากร

วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประการหนึ่งคือ การประณามพฤติกรรมบางประการ อันเป็น วัตถุประสงค์เดียวกับพื้นฐานกฎหมายอาญาที่ใช้มานานหลายศตวรรษ อย่างไรก็ตาม วิธีการประณามพฤติกรรม อาชญากรนั้นไม่เหมือนกัน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เปิดโอกาสให้ชุมชนยึดค่านิยมทาง สังคมในลักษณะที่ยืดหยุ่นมากขึ้น โดยมีได้พิจารณาเฉพาะกฎระเบียบที่มี แต่พิจารณาพฤติการณ์การกระทำความผิด สถานการณ์จากฝ่ายผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดในระดับปัจเจกด้วย ซึ่งการประณามจะประสบความสำเร็จ ก็ต่อเมื่อใช้กระบวนการเชิงบวกแทนที่จะมุ่งไปที่การประณามพฤติกรรมเพียงอย่างเดียว กระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ยังถือว่าการประณามพฤติกรรมดังกล่าวเป็นส่วนสำคัญ แต่รูปแบบและวิธีการประณามในกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ย่อมแตกต่างกันได้

(4) สนับสนุนให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนโดยเฉพาะผู้กระทำความผิด

²⁵ Bolitho, J. (2015), "Putting justice needs first: A case study of best practice in restorative justice",

Restorative Justice: An International Journal, 3(2), หน้า 256–281; Bolivar, D. (2019), Restoring Harm: a psychosocial approach to victims and restorative justice, Abingdon Oxon: Routledge; Hallam, M. (2014), Restoring the Balance: An Evaluation of the Project conducted through interviews with victims, offenders and those making referrals to the service, London: Victim Support (Thames Valley Area).

²⁶ สิทธิกร ศักดิ์แสง, (2559) , ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับ การระงับข้อพิพาทชั้นสอบสวน, สุทธิปริทัศน์, 30(93).

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มุ่งให้ผู้กระทำความผิดรับผิดชอบต่อพฤติกรรมและผลที่ตามมา ซึ่งแตกต่างจาก การดำเนินคดีอาญาที่เน้นการกำหนดโทษและการประเมินความผิดทางกฎหมาย กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เปลี่ยนกระบวนการที่คนจากการที่ผู้กระทำความผิดจึงรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ไปสู่การให้ความสำคัญกับการ เยียวยา ความเสียหาย และหลีกเลี่ยงการก่อความเสียหายซ้ำอีกในอนาคต กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สนับสนุน ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือสถานการณ์ที่นำไปสู่การกระทำความผิด รับผิดชอบต่อบทบาท ที่ตนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กำหนดว่า เมื่อผู้กระทำความผิดแสดง ความรับผิดชอบแล้วจะต้องดำเนินการอย่างไร โดยมีได้อาศัยการบังคับใช้กฎเกณฑ์ตามกฎหมายทั่วไปโดยอัตโนมัติ หากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทำหน้าที่ได้เต็มที่ จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่เพียงต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ผู้กระทำความผิดจะเข้าสู่กระบวนการเพื่อเปลี่ยนแปลงด้านารูคิดและอารมณ์ ทั้งยังต้องปรับปรุง ความสัมพันธ์ที่ตนมีกับชุมชนอีกด้วย

(5) ระบุผลลัพธ์เพื่อมองไปข้างหน้าและเพื่อความสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ได้ให้ความสำคัญที่การละเมิดกฎและการลงโทษตามกฎหมายที่ควรได้รับแต่มุ่งไปที่ผลกระทบจากการกระทำที่สร้างความเสียหายต่อผู้เสียหายและชุมชนเป็นหลัก ถึงแม้ว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถช่วยแก้ปัญหาภาวะการพึ่งพาโทษจำคุกมากเกินไป แต่กระบวนการไม่ได้มุ่งหมายไปที่การยกเลิกการลงโทษทุกรูปแบบ (เช่น การปรับ การคุมประพฤติ หรือแม้แต่การจำคุก) กระบวนการมุ่งสร้างผลลัพธ์เพื่อความสมานฉันท์และมองการณ์ข้างหน้าเพื่อลดความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นอาจเกิดขึ้น ให้โอกาสผู้กระทำความผิดในการชดเชยอย่างมีความหมายและฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่เสียหายจากการกระทำของตนเอง โดยสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ควบคู่ไปกับมาตรการรูปแบบอื่น ๆ (เช่น การรักษาด้วยยา การบำบัดสุขภาพจิต และการกำกับดูแลผู้กระทำความผิด)

(6) การป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวและเอื้ออำนวยการกลับคืนสู่ชุมชน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสำคัญต่อความเสียหายที่ผู้กระทำความผิดก่อขึ้นเป็นหลักโดยมิได้ละเลย พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดในอนาคต ทั้งผู้เสียหายและชุมชนคาดหวังว่าการสำนึกผิดจะนำไปสู่ความรับผิดชอบ ซึ่งไม่เพียงแต่เพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น เกิดขึ้น แต่ยังเป็นทางเลือกเลี่ยงการกระทำที่ก่อความเสียหายในอนาคตด้วยองค์ประกอบสำคัญในการทำข้อตกลงในกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อื่น ๆ เน้นคำมั่นว่า ผู้กระทำความผิดจะปรับพฤติกรรมของตนในอนาคต กระบวนการ

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำ ความผิดกลับตัวหรือ “ปฏิรูปตัวเอง” อันเป็น วัตถุประสงค์ที่มีความชอบธรรมและสำคัญ ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงเป็นการ ป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การยืนยันให้ผู้กระทำทำความผิดเข้าใจและยอมรับผิดชอบผลจากการ กระทำของตนเอง ย่อมสื่อความหมายอย่างชัดเจนว่าต้องการให้ผู้กระทำทำความผิดเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมในอนาคต ซึ่งครอบครัว ของผู้กระทำทำความผิด ผู้อื่นในชุมชน ตลอดจนหน่วยงานตาม กฎหมายมีบทบาทสนับสนุนกระบวนการกลับตัวนี้

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นมากกว่าการระงับความขัดแย้งหรือข้อ พิพาท ตามที่ได้ย้ำเน้นในหลักการพื้นฐาน ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือ “วิวัฒนาการ ของการแก้ปัญหาอาชญากรรมซึ่งให้ความเคารพศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของบุคคล การสร้าง ความเข้าใจและส่งเสริมสังคมสันติสุขด้วยการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และชุมชน” กระบวนการนี้ดำเนินการตามคุณค่าหลักสำคัญหลายประการและนำผู้ได้รับผลกระทบจาก เหตุการณ์มาส่งเสียง อธิบายถึงความต้องการและระบุถึงความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด และเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกันว่าจะชดเชยความเสียหายและป้องกันการเกิดอาชญากรรมซ้ำได้อย่างไร

ทั้งนี้ กระบวนการจำนวนมากมุ่งแก้ปัญหาอาชญากรรมนอกกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ทั้งที่เป็นกระบวนการรายกรณีหรือใช้การนิรโทษกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนกับการ เปิดเผยข้อมูลทั้งหมด (แอฟริกาใต้) ผ่านอนุญาโตตุลาการ และการไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำ ความผิดและผู้เสียหาย (ตูนิเซีย เนปาล และแกมเบีย) การลงโทษสถานเบา (โคลอมเบีย) และ กระบวนการสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน (ติมอร์ตะวันออก) ในระดับหนึ่ง หลักการความ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดแนวทางใหม่ ๆ ในการป้องกันการก่อความ รุนแรงแบบการแก้แค้น นอกจากนี้ กระบวนการและแผนงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังใช้ในการ เอื้ออำนวยการคืนกลับสู่สังคมของทหารหน่วยรบและทหารเด็ก ตัวอย่างเช่น ในประเทศเซียร์ราลี โอนและในทางตอนเหนือของประเทศยูกันดา กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ดำเนินหลักการ รับผิดชอบต่อทหารเด็ก การฟื้นฟูเด็กชั้นสูง การเยียวยาชุมชน และการเอื้ออำนวยการส่งคืนเด็ก กลับสู่ครอบครัว หมู่บ้าน และชีวิตพลเรือนปกติ แนวทางนี้มีความยืดหยุ่นเพียงพอเมื่อพิจารณาถึง ความซับซ้อนของสถานะความเป็นทหารเด็กควบคุมไปกับภาวะต่อเนื่องจากการเป็นทั้งผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิด อีกทั้งยังยอมรับถึงความสำคัญที่จะต้องมีการรับผิดชอบไปพร้อมกับการ ดำเนินการสร้างสมานฉันท์ การฟื้นฟู และการส่งคืนกลับสู่สังคม ซึ่งในระดับอื่นนั้น หลักการ

ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังกระตุ้นและส่งเสริมแนวทางเชิงนวัตกรรมเพื่อป้องกันลัทธินิยมความรุนแรงอีกด้วย²⁷

ในการศึกษาครั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเป็นหลักการทางกฎหมายที่นำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างกว้างขวางในหลักนิติบัญญัติ ตุลาการ และการบริหารจัดการหน่วยงานราชการต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีในการจัดการองค์กร นอกจากนั้นหลักการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังสามารถนำมาบูรณาการแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ย เพื่อให้หลักการและแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีความสมบูรณ์และมีแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

การไกล่เกลี่ย เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่งซึ่งมีขั้นตอนปฏิบัติเป็นกระบวนการโดยมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นคนกลางเข้าจัดการกระบวนการ และช่วยเหลือแนะนำคู่กรณีในการเจรจาให้สามารถแก้ไขปัญหา และหาทางออกเป็นผลลัพธ์ที่พึงพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย โดยการไกล่เกลี่ยถือเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution – ADR) คือ ทางเลือกอื่นนอกจากการให้ศาลชี้ขาดตัดสินคดีและการไกล่เกลี่ยนี้ กล่าวได้ว่าเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด เพราะมีหลักการเป็นเป้าหมายที่สำคัญคือ แก้ปัญหาฟื้นฟูความสัมพันธ์ และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำให้ได้ทางออกในการแก้ปัญหาที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องร้อง มีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เน้นถึงการแก้ไขเยียวยาทั้งความรู้สึกทำให้ผู้กระทำนั้นเกิดความสำนึกผิดในสิ่งที่กระทำและเข้าใจความรู้สึกของผู้เสียหายพร้อมที่จะช่วยเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้ข้อพิพาทนั้นระงับไปด้วยความเข้าใจอันดีของคู่กรณี ในกฎหมายดังกล่าว มีเจตนารมณ์ในการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล สร้างความสมานฉันท์ในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน กฎหมายดังกล่าวแบ่งการ

²⁷ Gavrielides, T, (2018), Youth Radicalisation, Restorative Justice and the Good Lives Model:

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เป็น 3 กลุ่ม คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ภาครัฐและพนักงานสอบสวน²⁸

พระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้

“การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท โดยไม่รวมถึงการระงับข้อพิพาทในศาลและการดำเนินคดีของศาล

“ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า คนกลางคือบุคคลที่ลงทะเบียนและได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

“ข้อตกลงระงับข้อพิพาท” หมายความว่า ข้อตกลงนี้เป็นข้อตกลงที่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างทั้งสองฝ่ายและมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขข้อพิพาทหรือการเรียกร้องใด ๆ ระหว่างทั้งสองฝ่าย คู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีสิทธิและภาระผูกพันหรือความรับผิดชอบเฉพาะในขอบเขตที่กำหนดไว้ในข้อตกลงนี้

“หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า หน่วยงานในส่วนของราชการกลาง ราชการภูมิภาค องค์การปกครองท้องถิ่น สำนักงานยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานราชการอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

“นายทะเบียน” หมายความว่า หัวหน้าหน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ได้มีการพระราชบัญญัติดังกล่าวประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2562 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ยกเว้นบทบัญญัติแห่งหมวด 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง หมวด 3 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หมวด 4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป (มาตรา 2) เนื้อหาประกอบด้วย ความหมาย เงื่อนไขและข้อจำกัด ขั้นตอนและ ผลในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นและลักษณะต้องห้าม รวมไปถึงอำนาจหน้าที่ และการมีจริยธรรมของการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยไว้ โดย

²⁸ ชลัท ประเทืองรัตนา, (2564) , การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562: โอกาสและข้อท้าทาย, วารสารกระบวนการยุติธรรม, 14(3), 1-18.

คุณสมบัติที่มีความสำคัญคือการผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และการมีประสบการณ์ โดยในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติ กำหนดให้ผู้ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่ คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานศาลยุติธรรมแห่งชาติรับรองตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานตุลาการแห่งชาติ และจะต้องผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในส่วนของผ่านการอบรมตามหลักสูตรที่กำหนดนั้น ผู้ที่จะขึ้นทะเบียน เป็นผู้ไกล่เกลี่ย จะต้องมีความรู้ในเรื่องใดบ้าง เพื่อที่จะนำมาใช้ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย รวมถึง การมีประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ควรมีประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของผู้ที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแค่ไหน อย่างไร เพื่อช่วยให้สามารถยุติความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ที่เข้ามาสู่การไกล่เกลี่ยผ่านศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 21 ได้กำหนดว่า ถ้า คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ยื่นคำร้องต่อหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดย รูปแบบ วิธีการ ขั้นตอน ในการยื่นคำร้อง รายละเอียดของคำร้อง และระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องนั้น เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประกาศกำหนด ซึ่งปัจจุบันยังไม่มี การออกหลักเกณฑ์ดังกล่าว ดังนี้ ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนหรือชุมชน จึงยังไม่มีรูปแบบ ขั้นตอน วิธีการ ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม เพื่อให้ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน หรือชุมชน สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง และเป็นมาตรฐานเท่าเทียมกัน ซึ่ง รูปแบบของศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน หรือชุมชน ควรจะเป็นลักษณะอย่างไร และมี ขั้นตอน วิธีการ แบบ ไหน และระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรใช้เวลาเท่าไร จึงจะเหมาะสมกับ เพื่อให้ศูนย์ไกล่เกลี่ย ภาคประชาชน หรือชุมชน สามารถดำเนินการตามที่ กฎหมายกำหนดได้

ในการกำหนดรูปแบบขั้นตอน วิธีการ ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นไปตามความในมาตรา 21 ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยประกาศดังกล่าว ต้องมีสาระสำคัญ คือ

1. กำหนดรูปแบบ ขั้นตอน และวิธีการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
2. รายละเอียดของคำร้อง ในคำร้องขอให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
3. ระยะเวลาในการพิจารณาคำร้อง รวมถึงระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยควรกำหนดระยะเวลาไว้ดังนี้

3.1 การพิจารณาว่าข้อพิพาทดังกล่าวสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่คู่พิพาทฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำข้อพิพาทดังกล่าวมาสู่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

3.2 กรณีเป็นข้อพิพาทที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ให้แจ้งคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อ สอบถามความสมัครใจ ภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับความสมัครใจ

3.3 เมื่อคู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ให้ดำเนินการกระบวนการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยมีกรอบระยะเวลาในการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยในคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ควรดำเนินการไกล่เกลี่ย ให้แล้วเสร็จ ภายใน 3 เดือน โดยอาจขอขยายเวลาได้ครั้งละไม่เกิน 3 เดือน แต่รวมแล้วต้องไม่เกิน 1 ปี ส่วนคดีอาญาที่เป็นความผิดลหุโทษ ควรดำเนินการไกล่เกลี่ยให้แล้วเสร็จ ภายใน 1 เดือน โดยอาจขอขยายเวลาได้ครั้งละไม่เกิน 1 เดือน แต่รวมแล้ว ต้องไม่เกิน 3 เดือน

การออกพระราชกฤษฎีกากำหนดข้อพิพาทที่สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ เพิ่มเติมซึ่งอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 69 (1) (2) ประกอบมาตรา 20 กรณี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง มาตรา 69 (3) ประกอบมาตรา 35 (2) กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ดังนี้

1. กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง เพิ่มเติมข้อพิพาทประเภทอื่น อาทิ ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้อง กับสิ่งแวดล้อม และหรือเพิ่มเติมจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท เป็นไม่จำกัดจำนวนทุนทรัพย์ แต่ทุนทรัพย์ที่พิพาท ต้องไม่เกินห้าล้านบาท

2. กรณีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา เพิ่มเติมความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากที่ได้บัญญัติไว้แล้ว ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 370 ฐานส่งเสียง ทำให้เกิดเสียง หรือกระทำการอื่นซึ่งโดยไม่มีเหตุอันสมควร จนทำให้ประชาชนตกใจหรือเดือดร้อน

หากในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลงโดยไม่เป็นผล หากปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลงให้อายุความขยายออกไปอีก 60 วันนับแต่วันที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลง

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา 33 ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยให้นับระยะเวลา 60 วันนับแต่วันที่คำสั่งของศาลถึงที่สุด (มาตรา 4-6)

กำหนดให้บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียน ให้นำทะเบียนมีอำนาจสรรหาบุคคลซึ่งมีความเหมาะสมที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยได้ด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น

ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 11)

1. กำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
2. ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเสนอแนะคูกรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท
3. ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง
4. จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในกรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการตามหน้าที่โดยสุจริต ย่อมได้รับการคุ้มครองไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

โดยกำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจรรยาบรรณ ดังต่อไปนี้ (มาตรา 12)

1. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อีสุระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
2. เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม้อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ
3. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
4. ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

5. ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ

6. รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

7. ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่ง

ฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

8. กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

กำหนดให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งที่กำหนดไว้ในกฎหมายนี้เกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์จะไม่ถูกไกล่เกลี่ย (มาตรา 20)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งสามารถดำเนินการได้ภายใต้กรณี ต่อไปนี้

1. ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์
2. ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเครือญาติเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก
3. ข้อพิพาทอื่นที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา

4. ข้อพิพาทอื่นนอกเหนือจาก ข้อ(1) ,(2) และข้อ (3) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

กำหนดให้ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ยื่นคำร้องต่อส่วนราชการ เพื่อให้จัดให้มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

โดยให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสอบถามความสมัครใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในกรณีที่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่สมัครใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หน่วยงานที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องจัดส่งคำร้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นและแจ้งให้คู่กรณีผู้ยื่นคำร้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ

ในกรณีที่มีคู่กรณีมากกว่าสองฝ่าย และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีที่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ซึ่งการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รายละเอียดของคำร้อง และระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประกาศกำหนด (มาตรา 21)

กำหนดให้คู่กรณีตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งหรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้

คู่กรณีอาจขอให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าวทั้งนี้ตามระเบียบที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนด

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามวรรคหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชี้แจงคู่กรณีเกี่ยวกับกระบวนการและผลทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งสิทธิในการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (มาตรา 22)

กำหนดให้เมื่อมีข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความเป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ยในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 13 และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดคัดค้านหรือผู้ไกล่เกลี่ยเห็นเองว่าตนมีกรณีดังกล่าว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยผู้นั้นหยุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ก่อนและแจ้งให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ เพื่อที่หัวหน้าหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังกล่าวจะได้มีคำสั่งต่อไป (มาตรา 23)

กำหนดให้ห้ามมิให้รับฟังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังต่อไปนี้ เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกระบวนการอนุญาโตตุลาการ หรือกระบวนการพิจารณาอื่นใดเว้นแต่เพื่อการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท (มาตรา 29)

1. ความประสงค์หรือความสมัครใจของคู่กรณีในการขอเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2. ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณี

3. การยอมรับหรือข้อตกลงที่กระทำโดยคู่กรณีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

4. ข้อเสนอใด ๆ ที่เสนอโดยผู้ไกล่เกลี่ย

5. ข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นถึงความสมัครใจที่จะยอมรับข้อเสนอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

6. เอกสารจัดทำขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใดที่มีอยู่และนำสืบได้อยู่แล้วในศาล คณะผู้พิพาท หรือชั้นตอนใด ๆ ย่อมไม่ถูกจำกัดตามวรรคหนึ่งด้วยมูลเหตุที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำไปใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กำหนดให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยุติลงในกรณีดังต่อไปนี้ (มาตรา 31)

1. คู่กรณีสามารถตกลงกันได้

2. คู่กรณีขอถอนตัวออกจากไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามมาตรา 27

3. ผู้ไกล่เกลี่ยพิจารณาแล้วว่าหากมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไป ผลที่ได้จะไม่เป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีจึงให้หยุดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กำหนดให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท เว้นแต่เมื่อศาลหรือคู่กรณีผู้ซึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นแสดงให้ศาลเห็นได้ว่า (มาตรา 33)

1. หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความบกพร่องถึงขนาดที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้

2. กรณีเหตุผลของข้อพิพาทหรือข้อตกลงล้นขัดต่อกฎหมาย และล้นขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมที่ดีของประชาชน

3. ข้อตกลงที่มีเจตนารมณ์ในการระงับข้อพิพาทที่ขัดต่อกฎหมาย หรือเป็นการกระทำโดยทุจริตใด ๆ

4. เมื่อเห็นว่าการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 จะส่งผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่

1. ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท

2. ศาลมีคำสั่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท

3. ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทโดยฝ่าฝืนวรรคหนึ่ง

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สิ้นสุด

กำหนดให้ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หากคดีอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจ

กำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนแจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณีทราบพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดีการพิจารณาคดีหรือการพิพากษาคดีแล้วแต่กรณีไว้ก่อน จนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาสิ้นสุดลงแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแจ้งผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลทราบ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันได้ ให้ส่งสำเนาบັນทึกข้อตกลงดังกล่าวไปด้วย

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่เป็นผล ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาล สอบสวน สั่งคดีหรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป (มาตรา 36)

กำหนดให้เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 44 แล้ว ให้หยุดนับอายุความในการดำเนินคดีอาญา และเมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปตามมาตรา 61 ให้นับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น

พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือ ปลัดกระทรวงยุติธรรมหรือข้อบังคับที่อัยการสูงสุดกำหนด แล้วแต่กรณี

เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาหากผู้ต้องหาได้มีพฤติการณ์หลบหนีมิให้นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้องและการมัดฟ้องตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง รวมทั้งการควบคุมและการชั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ ทั้งนี้จนกว่าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งจะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป และให้นับระยะเวลาการฟ้อง การมัดฟ้อง การควบคุม และการชั่งตั้งแต่เวลานั้นเป็นต้นไป

กรณีตามวรรคสาม ถ้าผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นการสอบสวน มิให้นำบทบัญญัติในเรื่องระยะเวลาตามมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ (มาตรา 40)

กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยอาชญากรรมไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ (มาตรา 59)

1. คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยไม่แจ้งหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือมีพฤติการณ์ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา
2. มีเหตุอันควรสงสัยว่าความตกลงนั้นมิได้เป็นไปด้วยความสมัครใจ
3. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่อาจบรรลุผลได้โดยแน่แท้
4. เห็นได้ชัดว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อไปจะเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์
5. คู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อตกลงแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งหรือไม่อาจเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยผู้ใดเรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในหน้าที่ ไม่ว่าจะการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือปรับไม่เกิน 100,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 71)

บทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

การลงทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการที่บุคคลที่ต้องการลงทะเบียนจะต้องยื่นคำขอกับนายทะเบียนเพื่อให้หน่วยงานสามารถดำเนินการลงทะเบียนและอบรมผู้ไกล่เกลี่ยเอง โดยนายทะเบียนเป็นหัวหน้าของหน่วยงานและมีอำนาจในการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมที่สุดในการลงทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยจำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้นแล้ว

คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ต้องผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ (กพยช.) รับรอง และเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่มีลักษณะต้องห้าม ได้แก่ เคยถูกลงโทษจำคุกตามคำพิพากษาให้จำคุก ยกเว้นกรณีที่ทำผิดโดยประมาทหรือไม่สามารถตัดสินใจโทษ หรือถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติ และยังไม่เกินห้าปีนับจากวันยื่นคำขอรับหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

หน้าที่และอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ยนั้น มีการกำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผล

ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการตามหน้าที่โดยสุจริตย่อมได้รับการคุ้มครองไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญาเพื่อให้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันแก่ผู้ไกล่เกลี่ย

จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติ ดังนี้

1. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางอิสระยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง

2. ในกรณีที่ไม้อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงาน ซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ

3. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็วไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร ชื่อสัตย์ สุจริต และไม่เรียกรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณี หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

4. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระดับข้อพิพาท และกรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีความระมัดระวังในพฤติกรรมของตนที่ไม่เหมาะสมในการทำหน้าที่ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

5. ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความเป็นอิสระของตนในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทราบ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคู่กรณี ทั้งนี้ เพื่อความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่

6. สิทธิของผู้ไกล่เกลี่ยที่จะได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามระเบียบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

บทบาทของพนักงานสอบสวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนหน้าที่และอำนาจของผู้ไกล่เกลี่ย (มาตรา 11) กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1. กำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2. ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกและเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท

3. ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง

4. จัดทำข้อตกลงระดับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (มาตรา 11 วรรคหนึ่ง)

และกำหนดให้กรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการตามหน้าที่โดยสุจริตย่อมได้รับการคุ้มครอง ไม่ต้องรับผิดทางทั้งทางแพ่งและทางอาญา (มาตรา 11 วรรคสอง)

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 64 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลง ตามมาตรา 57 แล้ว ให้แจ้งพนักงานสอบสวนทราบ เพื่อจัดทำบันทึกการปฏิบัติตามข้อตกลง ส่งไปยังพนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวนการสอบสวนและเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาสั่งยุติคดี มาตรา 64 สอดคล้องกับบทบัญญัติมาตรา 66 ซึ่งบัญญัติว่า เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งยุติคดี สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ แต่ในกรณีที่มีการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงไม่ครบถ้วนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 64 วรรคสอง กำหนดให้คู่กรณีแจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบเพื่อเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งพิจารณามีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป เว้นแต่ผู้เสียหายพอใจในการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้กระทำไปแล้ว ให้คู่กรณีแจ้งแก่พนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่ง

ทั้งนี้ เพื่อให้เอกสิทธิ์และความคุ้มกันแก่ผู้ไกล่เกลี่ย เนื่องจากการเปิดเผยข้อเท็จจริงของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจไปกระทบต่อชื่อเสียงของบุคคลที่ถูกพาดพิงถึงในขณะดำเนินการไกล่เกลี่ยและจะทำให้ผู้มาขอขึ้นทะเบียนและทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมากขึ้น

ประเภทของการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง

คดีแพ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการโต้แย้ง สิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่ง มีทั้งคดีที่มีข้อพิพาท เช่น คดีละเมิด คดีบังคับตามสัญญา คดีฟ้องหย่า เป็นต้น และคดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น ขอจัดตั้งผู้จัดการมรดก ซึ่งการไกล่เกลี่ยสามารถใช้กับคดีแพ่งได้ทุกคดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งไม่สามารถกระทำได้ ได้แก่ ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์

การแก้ไขข้อพิพาททางแพ่งสามารถกระทำได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับที่ดินซึ่งไม่ใช่ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้อง

(2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์

(3) ข้อพิพาทอื่นตามที่ระบุในพระราชกฤษฎีกา

(4) ข้อพิพาทอื่นที่ไม่ได้ถูกกล่าวไว้ใน (1) (2) และ (3) และมีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินตามที่ระบุในพระราชกฤษฎีกา

การดำเนินการขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยื่นคำร้องต่อหน่วยงาน และให้หน่วยงานสอบถามความสมัครใจของกรณี

อีกฝ่ายหนึ่งที่จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายไม่สมัครใจให้จำหน่ายคำร้องนั้น และแจ้งให้คู่กรณีผู้ยื่นคำร้องทราบ

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย โดยคู่กรณีตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งหรือหลายคนจาก บัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานจัดทำไว้ หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณี อาจขอให้หน่วยงานแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าว และต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ ได้รับการแต่งตั้งด้วย ทั้งนี้ ให้หน่วยงานชี้แจงคู่กรณีเกี่ยวกับกระบวนการและผลทางกฎหมาย ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งสิทธิในการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท²⁹

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการโดยที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ แต่ในบางสถานการณ์การ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจไม่ได้กระทำต่อหน้าคู่กรณีทุกฝ่าย อาจดำเนินการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท ลับหลังคู่กรณีฝ่ายใดก็ได้ แต่ต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบด้วย โดยคู่กรณีมีสิทธิเจรจา เพื่อให้พบ ข้อตกลงร่วมกันได้อย่างอิสระ ซึ่งต้องไม่เป็นการห้ามหวง โดยเส้นหรือโดยกฎหมาย เป็นการ ดำเนินตามหลักวิสัย หรือเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมที่ดีของประชาชน และไม่ให้ปฏิเสธความจริงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการอื่น ยกเว้นกรณีที่ทำเป็นตามกฎหมายที่ กำหนดให้ปฏิบัติตามข้อตกลงเพื่อการจำกัดการถกเถียงตามกฎหมาย

2. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา

คดีอาญาคือการกระทำผิดที่กฎหมายใช้ในขณะนั้นว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ผู้กระทำต้องรับโทษตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญาคดีอาญานั้นแยกเป็นคดีอาญาที่ยอม ความได้ซึ่งเป็นความผิดต่อส่วนตัว ในกฎหมายจะบัญญัติไว้ชัดเจนว่าให้คู่ความยอมความกันได้ กับคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดิน ซึ่งไม่สามารถยอมความได้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำได้ ในฐานความผิด ดังนี้

(1) ความผิดอันยอมความได้

(2) ความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 ,391 ,392 ,393 ,394 ,395 และมาตรา 397 ตามกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อบุคคลอื่นตามที่กำหนดในพระ ราชกฤษฎีกา

เมื่อคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันแล้ว ให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญา มาฟ้องระงับเฉพาะคู่กรณีซึ่งทำข้อตกลงดังกล่าว

²⁹ ศาลฎีกา, (2566), การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นศาลฎีกา, สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2566 จาก <http://www.supremecourt.or.th/การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นศาลฎีกา>.

หากคดีที่อยู่ระหว่างการสอบสวน หรือพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน) แจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณีทราบ โดยพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดี หรือการพิพากษาคดี แล้วแต่กรณีไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท³⁰

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาลิ้นสุดแล้ว ให้หน่วยงานหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แจ้งผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลทราบ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันได้ ให้ส่งสำเนาบันทึกข้อตกลงดังกล่าวไปด้วย หรือในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เป็นผล ให้พนักงานสอบสวนพนักงานอัยการ หรือศาลสอบสวนสั่งคดีหรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป แต่หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ เมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว

ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายดำเนินการเพื่อขอให้มีการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา 32 ได้ และในกรณีดังกล่าวซึ่งมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แห่งเงื่อนไขในการปฏิบัติตามข้อตกลง ให้นำความในมาตรา 6 มาบังคับใช้ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่าย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน

การนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก ภายใน 7 วัน นับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ กรณีมีเหตุจำเป็นขอขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกินเจ็ดวัน ทั้งนี้ ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก เว้นแต่มีเหตุจำเป็นหรือเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการต่อไปได้อีกไม่เกินสามสิบวัน โดยให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ ทั้งนี้ กรณีผู้

³⁰ สิทธิโชค อุบลขาว, (2564), **ประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน**, การค้นคว้าอิสระ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยทักษิณ

ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอนหรือสิ้นสุดลง ให้เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยครั้งแรก หลังจากการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่

เมื่อความปรากฏต่อผู้ไกล่เกลี่ยว่าผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลไม่ว่าก่อนการสอบสวนหรือระหว่างการสอบสวน ให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเป็นอันยุติ และให้ผู้ไกล่เกลี่ยรายงานให้พนักงานสอบสวนทราบถึงการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ยุติการไกล่เกลี่ย เมื่อได้รับรายงานการยุติดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป³¹

ข้อพิพาททางอาญาที่หน่วยงานของรัฐสามารถไกล่เกลี่ยได้ ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 (มาตรา 35) ประกอบด้วย

1. ความผิดอันยอมความได้ หมายความว่า คดีความผิดที่ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายโดยตรง (ความผิดต่อส่วนตัว) สังคมไม่ได้รับผลกระทบหรือเดือดร้อนจากการกระทำผิดนั้นด้วย ดังนั้น ผู้เสียหายจึงมีสิทธิเข้าดำเนินคดีได้เอง หรือมอบให้รัฐดำเนินคดีแทนก็ได้ และมีสิทธิยุติคดีเมื่อใดก็ได้ไม่ว่าจะด้วยการถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้อง หรือตกลงประนีประนอมยอมความก็ตาม มีดังนี้

(1.1) ความผิดเกี่ยวกับการค้า ม.272 ฐานเอาชื่อหรือยี่ห้อในทางการค้าของผู้อื่นมาใช้

(1.2) ความผิดเกี่ยวกับเพศ ประกอบด้วย ม.276 ,ม.278 ,ม.283 ,ม.284

(1.3) ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน ม.309 วรรคแรก ฐานทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ

(1.4) ความผิดต่อเสรีภาพ ประกอบด้วย ม.310 และ ม.311

(1.5) ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ประกอบด้วย ม.322 – ม.324

(1.6) ความผิดฐานหมิ่นประมาท ประกอบด้วย ม.326 –ม.328

(1.7) ความผิดฐานฉ้อโกง ประกอบด้วย ม.341 ,ม.342 ,ม.344 – ม.347 ,ม.349 – ม.350

(1.8) ความผิดฐานยักยอก ประกอบด้วย ม.352 – ม.355

(1.9) ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ประกอบด้วย ม.358 และ ม.359

(1.10) ความผิดฐานบุกรุก ประกอบด้วย ม.362 – ม.364

นอกจากความผิดอันยอมความได้ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งมีที่มาจากความผิดต่อแผ่นดิน แต่มีข้อยกเว้นให้

³¹ กาญจนา ปาณะสิทธิ์, (2551),ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.

ความผิดต่อแผ่นดินดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้ อันเนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดเป็นญาติกัน ตามมาตรา 71 วรรคสอง ซึ่งกำหนดให้ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ,มาตรา 335 วรรคแรก,มาตรา35 และมาตรา 341 จนถึงมาตรา 364 นั้น ถ้าเป็นการกระทำที่สามีและภริยาปฏิบัติต่อกัน บุคคลทั้งสองไม่ต้องรับโทษความผิดดังระบุนานี้ถ้าเป็นการกระทำที่ผู้บุพการีกระทำต่อผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานกระทำต่อผู้บุพการี หรือพี่หรือน้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน กระทำต่อกัน แม้กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ก็ให้เป็นความผิดอันยอมความได้ และนอกจากนั้นศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้

ส่วนความผิดอันยอมความได้ตามกฎหมายอื่น ได้แก่ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2521 ตั้งแต่มาตรา 27 ฐานละเมิดงานอันมีลิขสิทธิ์ ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ฐานออกเช็คโดยเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงิน (มาตรา 8 ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ฐานนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลที่เป็นภาพโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น เกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย (มาตรา 16) ความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว (มาตรา 4) ความผิดตามพระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 ฐานเปิดเผยความลับทางการค้าของผู้อื่น (มาตรา 33) ความผิดตามพระราชบัญญัติธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร พ.ศ.2509 ฐานโอน จำนอง หรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้กรรมสิทธิ์มาโดยใช้เงินกู้จากธนาคารและเอกสารระบุนการห้ามไว้ (มาตรา 32) ความผิดตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ .2550 ฐานเปิดเผยข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล (มาตรา 7) ฐานใช้ผู้รับบริการเป็นส่วนหนึ่งของการทดลองในงานวิจัยโดยไม่ได้รับความยินยอม (มาตรา 9) เป็นต้น³²

2. ความผิดลหุโทษ หมายความว่า ความผิดอาญาแผ่นดินที่เกิดจากการกระทำความผิดเล็กน้อยมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน ปรับไม่เกิน 10,000 บาท ตามประมวลกฎหมายอาญาในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562³³ ได้บัญญัติไว้ให้หน่วยงานของรัฐ

³² สุระทิน ชัยทองคำ, (2565), การพัฒนากฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา, วารสารวิชาการนิติศาสตร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 12 (2022), มหาวิทยาลัยทักษิณ ประจำปี 2565

³³ นิชดา ปานฤทธิ์, (2552), การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการไกล่เกลี่ยคดีของพนักงานสอบสวน, วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม

สามารถนำความผิดลหุโทษมาไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาททางอาญาได้ ตามมาตรา 35 (2) วางหลักไว้

(2.1) การกระทำที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสี่ยงทั้งทางร่างกายและจิตใจตามกฎหมายอาญา มาตรา 390

(2.2) ทำร้ายร่างกายผู้อื่นไม่ถึงกับได้รับความเสี่ยงทั้งทางร่างกายและจิตใจตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 391

(2.3) ทำให้คนอื่นรู้สึกกลัวหรือตกใจโดยการขู่เข็ญ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 392

(2.4) ถูกผู้อื่นต่อหน้าหรือเป็นการกระทำด้วยการโฆษณา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 393

(2.5) ไล่ต้อนหรือนำสัตว์เข้าไปในสวน ไร่ หรือนาของผู้อื่นที่มีการจัดตกแต่งดินเพาะพันธุ์หรือปลูกพืชหรือผลผลิตไว้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 394

(2.6) ปล່อยให้สัตว์เข้าไปในสวนไร่ของผู้อื่นที่ทำการเพาะเลี้ยงพันธุ์สัตว์หรือปลูกพืชเพื่อผลิตผลผลิตใด ๆ ไว้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 395

(2.7) กระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการรังแกหรือข่มเหงผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 397

(2.8) ความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวม ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(3) ความผิดอาญาที่อัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ความผิดทางอาญาอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้อำนาจให้สามารถทำกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ในชั้นพนักงานสอบสวน อันเป็นขอบอำนาจที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยภาคประชาชน (ศกช.) ไม่สามารถทำการไกล่เกลี่ยได้ ความผิดอาญาดังกล่าว ได้แก่

(3.1) มาตรา 294

(3.2) มาตรา 295

(3.3) มาตรา 296

(3.4) มาตรา 299

(3.5) มาตรา 300

(3.6) มาตรา 334

การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับแนวทางของต่างประเทศ

1. ประเทศสิงคโปร์

ระบบกฎหมายของประเทศสิงคโปร์สนับสนุนและส่งเสริมให้คู่ความเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกมากกว่าการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งใช้เวลาและเสียค่าใช้จ่ายสูง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลเป็นการไกล่เกลี่ยภายหลังจากมีการฟ้องศาลแล้ว การไกล่เกลี่ยประเภทนี้มักดำเนินการโดยศาลชั้นต้น (State Courts)³⁴

ศาลชั้นต้นของประเทศสิงคโปร์ประกอบไปด้วยหลายศาล ได้แก่ District Court , Magistrates' Court, Coroner's Court และ Small Claims Tribunals มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้หลายประเภทในส่วนคดีแพ่ง ศาลชั้นต้นแบ่งแยกประเภทคดีออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน โดยลักษณะและจำนวนทุนทรัพย์ของคดีจะเป็นปัจจัยที่กำหนดว่าคู่ความจะต้องเริ่มต้นเป็นคดีประเภทใดหรืออยู่ในอำนาจของศาลใด ในขั้นตอนของการพิจารณาคดีของศาล เมื่อมีการฟ้องแล้วก็ยังมีทางเลือกอื่นอีก โดยใช้วิธีไกล่เกลี่ยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Mediation) ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

(1) District Court (DC) สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า 60,000 SGD แต่ไม่เกิน 250,000 SGD

(2) Magistrates' Court (MC) สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 60,000 SGD

(3) Small Claims Tribunals (SCT) สำหรับคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 10,000 SGD (หรือไม่เกิน 20,000 SGD หากคู่ความตกลงกันให้ขึ้น SCT) จัดตั้งขึ้นในปี 1985 เพื่อจัดการกับคดีด้วยกระบวนการที่รวดเร็วและเสียค่าใช้จ่ายน้อย โดยไม่มีทนายความเข้ามาเกี่ยวข้อง เมื่อมีการยื่นคำร้องประเภท SCT คู่ความจะต้องเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย (Mediation session) ซึ่งกระทำโดยนายทะเบียนศาล (Registrar) ของ SCT การไกล่เกลี่ยในศาลชั้นต้น เป็นบริการของศาลที่คู่ความไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด แต่ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2015 เป็นต้นมา คดีแพ่งที่มีมูลค่าสูงจะต้องเสียค่าธรรมเนียมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศสิงคโปร์จะมีบุคคลที่สามเป็นคนกลาง ซึ่งเรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย ให้คำแนะนำหรือแนวทางเพื่อให้คู่ความเจรจาตกลง ทั้งนี้ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้พิพากษาของศาลชั้นต้นซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะและได้ผ่านการฝึกอบรมในการทำหน้าที่เป็น

³⁴ Paul LePage, Governor Sing LD (2017), An Act to End Discrimination in Civil Marriage and Affirm

Religious

Freedom. Retrieved September 15, 2017, from <http://www.maine.gov/tools/whatsnew/ind/ex.php?topic=Gov+News&id=72146&v=Article-2006>

ผู้ไกล่เกลี่ยจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแห่งสิงคโปร์ (Singapore Mediation Centre (SMC))³⁵ ผู้พิพากษาบางท่านผ่านการอบรมจากสถาบันการไกล่เกลี่ยจากต่างประเทศด้วย และจะมีผู้ไกล่เกลี่ยสมทบ (Associate Mediators) ซึ่งเป็นทนายความที่ได้รับการฝึกอบรมและการขึ้นบัญชีจากศาลและ SMC วิธีการนี้ไม่เสียค่าใช้จ่าย รวดเร็ว และช่วยรักษาความสัมพันธ์ของคู่ความไว้ ส่วนการไกล่เกลี่ยที่ SMC ผู้ไกล่เกลี่ยของ SMC ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ เช่น ทรัพย์สินทางปัญญา พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติประกันภัย การเงินและการธนาคาร บริษัทหรือห้างหุ้นส่วน การก่อสร้างและวิศวกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศทรัพย์สินนัยกรรม สุขภาพ เป็นต้น

ขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยของศาลชั้นต้นมีดังนี้³⁶

(3.1) การประชุมเบื้องต้นระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยและทนายความทั้งสองฝ่าย ทนายความจะสรุปเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของคดีและประเด็นต่าง ๆ ที่จะทำการไกล่เกลี่ยให้ผู้ไกล่เกลี่ยฟัง ตัวความทั้งสองฝ่ายไม่จำเป็นต้องเข้าฟังการประชุมนี้

(3.2) ผู้ไกล่เกลี่ยพบกับคู่ความทั้งสองฝ่ายรวมทั้งทนายความ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้แนะนำตัวความทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย แต่ละฝ่ายจะมีโอกาสได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับคดีจากมุมมองของตนเอง โดยจะมีผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ดำเนินการอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ

(3.3) การประชุมกลุ่มย่อยระหว่างผู้ไกล่เกลี่ยและคู่ความแต่ละฝ่าย ซึ่งอาจจะ มีทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

(3.4) สรุปผลการไกล่เกลี่ย เมื่อสามารถหาข้อยุติได้คู่ความทั้งสองฝ่ายจะพบกับผู้ไกล่เกลี่ยพร้อมทั้งทนายความเพื่อที่จะตรวจสอบและยืนยันรายละเอียดของข้อตกลง ศาลจะเป็นผู้บันทึกข้อตกลงดังกล่าว

(3.5) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งของศาลยุติธรรมประเทศสหรัฐอเมริกา

³⁵ Simon, H, (1966), **Administrative Behavior: A Study of Decision Making Process in Administrative Organization**. Toronto: The Free Press

³⁶ Paul LePage, Governor Sing LD (2017), **An Act to End Discrimination in Civil Marriage and Affirm Religious Freedom**, Retrieved September 15, 2017,from <http://www.maine.gov/tools/whatsnew/ind/ex.php?topic=Gov+News&id=72146&v=Article-2006>

2. ประเทศสหรัฐอเมริกา

ปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการนำวิธีระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยเข้ามาใช้ในระบอบศาล ซึ่งทางศาลเป็นผู้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ไกล่เกลี่ยโดยให้นักกฎหมายที่สมัครใจมาลงชื่อ ศาลจะ ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่เหมาะสมและศาลจะนัดผู้ไกล่เกลี่ยมาพบคู่ความทั้งสองฝ่ายเพื่อ ทำการไกล่เกลี่ย หากไกล่เกลี่ยได้ข้อยุติไป เพื่อเป็นการลดประมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล จึงได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับแนวคิดในการไกล่เกลี่ย

โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้พยายามพัฒนานักกฎหมายในเรื่องการไกล่เกลี่ยขึ้นมาเพื่อให้ก้าวหน้า มากยิ่งขึ้นอีก ซึ่งได้มีการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทขึ้นมาใหม่ เรียกว่า “รัษฎบัญญัติว่าด้วยรูปแบบการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท (Uniform Mediation Act)” โดยเล็งเห็นถึง ความสำคัญของการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยเข้ามาใช้มากขึ้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่ความมี ความรู้สึกว่าการไกล่เกลี่ยทำให้เกิดความพอใจทั้งสองฝ่ายได้เพราะ

(1) คู่ความทั้งสองฝ่ายเชื่อว่าผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นคนกลางจะสร้างคุณค่าในการเจรจาไกล่เกลี่ย ประนีประนอมของพวกเขาได้

(2) การติดต่อสื่อสารของคู่ความในการไกล่เกลี่ยของพวกเขาจะถือว่าเป็นความลับที่ไม่พึงเปิดเผยต่อผู้อื่น

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พยายามพัฒนานักกฎหมายให้มีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งได้มีการ ยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทขึ้นมาใหม่ครั้งแรกที่เมือง New Orleans เรียกว่า “Uniform Mediation Act” โดยความร่วมมือระหว่างคณะกรรมการวิชาการประชุมแห่งชาติทางกฎหมาย National Conference of Commissioners on Uniform State Laws – NCCUSL กับเนติบัณฑิตยสภาของ อเมริกา (The American Bar Association House of Delegates) เป็นร่างกฎหมายชั่วคราว (Interim Draft) เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 2001 และภายหลังได้รับอนุมัติในการประชุมประจำปี ครั้งที่ 10 โดย NCCUSL ที่เมือง West Virginia โดยร่างกฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขหลายครั้งเพื่อให้เกิดความ สมบูรณ์ในรายละเอียดของเนื้อหา และวัตถุประสงค์เพื่อวางแนวทางการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทให้ เป็นลักษณะเดียวกันของมลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับกฎหมาย Uniform Mediation Act มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้⁵⁷

⁵⁷ National conference of commissioners on uniform state laws, (2011) , **Uniform Mediation Act. (Online)** , Available: <http://www.pon.harvard.edu/guests/uma/5-4 UMA.htm>, [2012, May 18].

รัฐบัญญัติว่าด้วยการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท (Uniform Mediation Act) ได้คำนึงถึง ความสำคัญของการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยมากขึ้นเสมือนเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ดี และช่วยเสริมสิทธิ ของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย รัฐบัญญัติฉบับนี้ทำให้เกิดความแข็งแกร่งต่อกฎหมายและ กฎเกณฑ์ของศาลในมลรัฐของสหรัฐอเมริกา ซึ่งสามารถใช้เอกสิทธิ์วิธีการไกล่เกลี่ยได้ และเอกสิทธิ์ ดังกล่าวได้เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายมลรัฐที่คุ้มครองการใช้เอกสิทธิ์วิธีการไกล่เกลี่ยอย่างมีรูปแบบ เดียวกันและเป็นที่ยอมรับในทุกมลรัฐของประเทศสหรัฐอเมริกา การคุ้มครองตามรัฐบัญญัติฉบับนี้จะมี ผลต่อผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยเกือบจะทุกครั้งที่มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น โดยคู่ความยอมรับ ถึงวิธีการไกล่เกลี่ยหรือการไกล่เกลี่ยโดยศาลหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐ แต่จะมีบางกรณีที่รัฐบัญญัตินี้ ไม่คุ้มครอง เช่น การไกล่เกลี่ยของสหภาพแรงงาน³⁸ การไกล่เกลี่ยระหว่างเพื่อนนักเรียน หรือการประชุม ระงับข้อพิพาทของฝ่ายตุลาการตาม (มาตรา 13) ผู้มีส่วนร่วมในระบบไกล่เกลี่ยสามารถได้รับเอกสิทธิ์คุ้มครองคำบอกเล่าของตนที่สร้างขึ้นในระหว่างไกล่เกลี่ยซึ่งไม่ต้องเปิดเผยในกระบวนการพิจารณาคดี ของศาลได้ (มาตรา 46) การจำกัดการเปิดเผยของผู้ไกล่เกลี่ยต่อผู้พิพากษาและบุคคลอื่นๆ ที่อาจจะอยู่ ในคดี (มาตรา 7) และในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นรัฐบัญญัติฉบับนี้ต้องการให้มีการเปิดเผยถึง คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยด้วยเมื่อถูกสอบถาม (มาตรา 9) นอกจากนี้คู่ความสามารถให้มีทนายความหรือ บุคคลอื่นเข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยศาลหรือหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐได้ (มาตรา 10) เนื่องจาก กฎหมายฉบับนี้สนับสนุนให้มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยตั้งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายส่งเสริมการระงับข้อ พิพาทส่วนตัวโดยใช้การพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเองของคู่ความ³⁸

ขอบเขตในการใช้กฎหมายไกล่เกลี่ยที่เกี่ยวข้อง³⁹

(1) นอกจากที่ได้กล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) หรือ (3) แล้ว รัฐบัญญัตินี้ใช้ได้ในการ

(1.1) การไกล่เกลี่ยที่คู่ความต้องการไกล่เกลี่ยตามกฎหมายหรือศาลหรือกฎข้อบังคับของตัวแทนฝ่ายบริหารหรือการอ้างอิงถึงการไกล่เกลี่ยโดยศาล ตัวแทนฝ่ายบริหารหรือ อนุญาโตตุลาการ

(1.2) การไกล่เกลี่ยที่คู่ความและผู้ไกล่เกลี่ยเห็นชอบในการไกล่เกลี่ยที่มีการบันทึกถึงการยอมรับว่าข้อมูลในการไกล่เกลี่ยจะเป็นเอกสิทธิ์คุ้มครองต่อการเปิดเผย

³⁸ Braithwaite, J., (1989), *Crime, shame, and reintegration*. Cambridge Cambridgeshire: CambridgeUniversity Press

³⁹ สรวิต ลิ้มปริงซี่, (2552), *กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*, กรุงเทพฯ , ศูนย์วิทยการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

(1.3) การไกล่เกลี่ยที่คู่ความใช้บุคคลที่แสดงตนเองในฐานะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือการไกล่เกลี่ยที่ได้เตรียมบุคคลไว้เพื่อการไกล่เกลี่ย

2. ตามรัฐธรรมนูญนี้จะไม่ได้ใช้ประโยชน์ต่อ การไกล่เกลี่ย

(2.1) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้ง การเจรจาต่อรอง การบริหารงาน หรือการสิ้นสุดของความสัมพันธ์ในวิธีการเจรจาต่อรองอย่างสร้างสรรค์

(2.2) ที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทซึ่งต่างอยู่ภายใต้หรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการที่จัดตั้งโดยข้อตกลงในเชิงการเจรจาต่อรองอย่างสร้างสรรค์ เว้นแต่ว่ารัฐธรรมนูญนี้ให้ใช้ ประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นจากข้อพิพาทซึ่งได้ถูกพิจารณาจากตัวแทนฝ่ายบริหารหรือศาล

(2.3) การดำเนินการ โดยศาลที่อาจจะมีคำสั่งในคดี หรือ

(2.4) การดำเนินการภายใต้ความอุปถัมภ์ของ

(ก) โรงเรียนประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ถ้าคู่ความทั้งหมดเป็นนักเรียน

(ข) สถาบันคุมประพฤติสำหรับเยาวชนถ้าคู่ความทั้งหมดเป็นผู้อาศัยอยู่ในสถาบันคุมประพฤติ

(3) ถ้าคู่ความเห็นด้วยในภายหน้าที่จะมีการจัดบันทึกในการดำเนินการพิจารณาพิเคราะห์ที่ส่งผลให้เกิดข้อตกลงขึ้นโดยคู่ความซึ่ง การไกล่เกลี่ยจะทั้งหมดหรือบางส่วนจะไม่เป็นเอก สิทธิคุ้มครองภายใต้ มาตรา 4 ถึง 6 มาตราที่จะใช้ต่อการไกล่เกลี่ยหรือบางส่วนที่เห็นชอบด้วย อย่างไรก็ตาม มาตรา 4 ถึง มาตรา 6 จะใช้ประโยชน์ต่อการติดต่อสื่อสารที่ไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่ไม่ได้รับการ บอกกล่าวล่วงหน้าในข้อตกลงอย่างแท้จริงก่อนการติดต่อสื่อสารได้ทำขึ้น

กฎหมายฉบับนี้บัญญัติขึ้นมา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มลรัฐต่าง ๆ⁴⁰ ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ไม่มีการปฏิบัติในแนวทางหรือมาตรฐานเดียวกันได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการ ออกกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันในการไกล่เกลี่ย จึงได้บัญญัติกฎหมายให้มีเอก รูปของกฎหมายตามมาตรา 12 เพื่อให้การไกล่เกลี่ยเป็นรูปแบบเดียวกันหรือแนวทางเดียวกันที่เป็น การ ไกล่เกลี่ยในมลรัฐต่าง ๆ รวมทั้งให้ความสำคัญในการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย เน้นความสำคัญของการยอมรับว่าข้อมูลในการไกล่เกลี่ยจะเป็นเอก

⁴⁰ Bazemore, G. & Schiff, M. (Eds.), (2001), Restorative Community Justice: Repairing Ham and Transforming Community. Cincinnati: Anderson Publishing.

สิทธิ์ที่จะได้รับความคุ้มครองต่อการเปิดเผยไม่เฉพาะต่อบุคคลภายนอกเท่านั้น ให้รวมถึงการเปิดเผยใน ชั้นศาลด้วย

สรุปได้ว่า กระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมายถึง กระบวนการที่ว่าด้วยเรื่องการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยที่ถูกต้องตามกฎหมายในการทำสัญญาข้อตกลงเพื่อหาข้อยุติในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งกันและกัน ตามเงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ในการชำระค่าเสียหายที่กำหนดในข้อตกลง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยโดยละเอียดดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาในด้านกฎหมาย (Conventional Legal Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) ซึ่งค้นหาความจริงจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) โดยมีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการศึกษากระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยแบบเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าข้อมูลแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสาร จากหนังสือ ตำรากฎหมาย ตำราวิชาการ วารสาร บทความ งานวิจัย เอกสารต่าง ๆ ทั้งกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศ รวมถึงฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ สรุปผลและเรียบเรียงแนวทางการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ต่อไป

2. การศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Research) ซึ่งค้นหาความจริงจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) โดยมีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) จากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสืบสวนและสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เปรียบเทียบกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ในประเทศไทยและต่างประเทศ วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยใน ชั้นพนักงานสอบสวน เจาะลึกความสำเร็จของกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงาน สอบสวน และแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สอดคล้องตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของสถานี ตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

ขอบเขตด้านประชากร

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เจ้าหน้าที่ ตำรวจที่ปฏิบัติงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสืบสวนและสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรใน จังหวัดพะเยา ด้วยแบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการการไกล่ เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของ สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา โดยคัดเลือกเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานและมี ส่วนเกี่ยวข้องกับงานสืบสวนและสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา และผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่ง ได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ร่วมทำหน้าที่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้น พนักงานสอบสวน ประจำสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา รวมทั้งสิ้นจำนวน 26 คน ประกอบด้วย

1. ผู้กำกับการสอบสวนตำรวจภูธรจังหวัดพะเยา จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าสายงานสืบสวนสอบสวนหรือผู้แทน ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ทั้ง 10 แห่ง รวมจำนวน 20 คน
3. ผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ร่วมทำหน้าที่ใน กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ประจำสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตาม

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สอดคล้องตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ซึ่งเครื่องมือ ในการสำรวจและเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ด้วยกันคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประเด็นคำถามเกี่ยวกับตำแหน่งงาน หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในส่วนของงานไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ประเด็นคำถามเกี่ยวกับในห้วงระยะเวลาที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนมานั้น มีการเกิดกรณีการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กี่กรณี โดยกรณีดังกล่าวท่านพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการไกล่เกลี่ยอย่างไรบ้าง

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการให้บริการของฝ่ายสืบสวน ประเด็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนที่ท่านเคยได้ศึกษาและปฏิบัติตามกฎหมายฉบับปัจจุบันนี้ มีความสอดคล้องตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือไม่อย่างไรบ้าง

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 สอดคล้องตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการไกล่เกลี่ยจากเดิมที่เคยปฏิบัติอยู่นั้น ให้มีความสมบูรณ์แบบและสามารถนำมาบังคับใช้ได้เหมาะสมกับการรูปแบบการปฏิบัติงานหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ได้รับผิดชอบอยู่ เพื่อลดความยุ่งยากซับซ้อนในชั้นการดำเนินงานของพนักงานสอบสวนในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

วิธีการสร้างเครื่องมือ

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในครั้งนี้ มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา กฎหมาย หนังสือกฎหมาย ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย บทความวิชาการ เอกสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยและต่างประเทศ จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. นำข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว มารวบรวมข้อมูลสังเคราะห์ และสรุปผลกระทบของการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวน เพื่อนำมากำหนดขอบเขตของเนื้อหาการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวนตาม พระราชบัญญัติใกล้เคียง พ.ศ. 2562 และออกแบบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกให้ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา

3. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาและแก้ไขตามความเหมาะสมเพื่อให้ตรงตามความต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย และยื่นแบบสัมภาษณ์เสนอต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัย

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่เสร็จสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ตั้งไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวนในประเทศไทยและต่างประเทศ จากเอกสาร ตำรากฎหมาย หนังสือกฎหมาย ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย บทความวิชาการ เอกสารต่างๆ จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มตัวอย่างมาถอดบทความเนื้อหา และวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูล และกำหนดเป็นประเด็นสรุปผลการศึกษา

2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานขอความร่วมมือในการเข้าเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานและมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานสืบสวนและสอบสวนของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยาทุกแห่ง และผู้ใกล้เคียง ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ให้ร่วมทำหน้าที่ในกระบวนการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวน ประจำสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา เพื่อนัดหมายวันและเวลาในการเข้าเก็บแบบสัมภาษณ์

3. ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ให้สมบูรณ์เพื่อใช้ประกอบผลการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวน หลักการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน กฎหมายว่าด้วยการใกล้เคียงในประเทศไทยและต่างประเทศ จากเอกสาร ตำรากฎหมาย หนังสือกฎหมาย ตำราวิชาการ ผลงานวิจัย บทความวิชาการ เอกสารต่างๆ จากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มตัวอย่าง

มาถอดบทความเนื้อหา และวิเคราะห์ความสอดคล้องของข้อมูล และกำหนดเป็นประเด็นสรุปผลการศึกษา

2. จัดเรียงข้อมูลประเด็นคำถามจากการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสมของโครงสร้างผลการศึกษา ตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหาข้อมูลที่ได้รับจากการตอบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นผลการศึกษาที่ตั้งไว้ และวิเคราะห์ความสอดคล้องของเนื้อหาให้เป็นไปตามกระบวนการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวนในประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายในต่างประเทศ วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาประกอบการศึกษา

3. นำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเป็นประเด็นปัญหาและแนวทางการเพิ่มเติมประสิทธิภาพของการใกล้เคียงในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 : กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยาศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเอกสาร ศึกษา วิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการดำเนินงานการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน เจาะลึกความสำเร็จของกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่กำหนดข้อคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่จังหวัดพะเยา ได้แก่ พนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจ จำนวน 21 คน และผู้ไกล่เกลี่ยในสถานีตำรวจ จำนวน 5 คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ข้อสรุป ข้อเสนอแนะ และแนวทาง หรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยมีการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากการศึกษาทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการไกล่เกลี่ยเป็นการนำคู่พิพาทเข้ามาสู่กระบวนการเจรจาตกลงกัน โดยการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท จะเป็นกรณีที่คู่พิพาทได้ตกลงยินยอมโดยความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย โดยที่ให้คนกลางหรือบุคคลภายนอกผู้ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งมีความเป็นกลาง เข้ามาช่วยในการเจรจา ให้เกิดความเข้าใจอันดี และให้ผู้กระทำความผิดได้เกิดความรู้สึกสำนึกพร้อมที่จะเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยมีความเข้าใจกัน ทำให้สองฝ่ายได้ผ่อนปรนลดหย่อนความตึงเครียดของปัญหาข้อพิพาท โดยสามารถตกลงในทางสันติวิธีได้โดยไม่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล ด้วยการตกลงเพื่อทำสัญญาประนีประนอมเพื่อยอมรับและจะปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้รับต่อคู่กรณีเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งการนำแนวทางการไกล่เกลี่ยมาใช้นั้นนอกจากจะดำเนินการในคดีแพ่งโดยศาลเป็นผู้ดำเนินการแล้ว ยังนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในคดีอาญาตาม พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ซึ่งกำหนดให้การไกล่เกลี่ยในชั้นของพนักงานสอบสวน สามารถกระทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญา ได้เฉพาะความผิดต่อไปนี้

1) ความผิดอันยอมความได้ 2) ลหุโทษ บางมาตราได้แก่ ม.390, ม.391, ม.392, ม.393, ม.394, ม.395 และมาตรา 397 อื่นๆตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา 3) ความผิดอาญาโทษอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้แก่ ม.294, ม.295, ม.296, ม.299, ม.300 และ ม.334 โดยให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตาม พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้จัดให้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยและเข้ามาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการทำการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้คู่พิพาทต้องมีความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยด้วยเช่นกัน เมื่อคู่พิพาทยอมรับตามข้อตกลงแล้ว ก็จะมีการติดตามผลการปฏิบัติของคู่พิพาทว่าได้ทำตามข้อตกลงที่ได้ทำการตกลงไว้หรือไม่

ในการทำการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนอยู่บนพื้นฐานของการนำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอันจะช่วยให้สามารถทำการไกล่เกลี่ยอยู่บนหลักการที่ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับตามหลักวิชาการและในระดับสากล ซึ่งสามารถแยกได้ดังนี้

1. การนำแนวคิดการยินยอมทั้งสองฝ่ายมาใช้ เพราะในกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นของพนักงานสอบสวน สิ่งแรกที่นำคู่พิพาทเข้าไปสู่การไกล่เกลี่ยนั้นก็คือคู่พิพาทต้องมีความยินยอมที่จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ย จนนำไปถึงการเลือกผู้ที่ทำการไกล่เกลี่ยที่คู่พิพาทต้องให้การยอมรับ หรือเห็นชอบด้วย เพราะหากไม่มีความยินยอม กระบวนการไกล่เกลี่ยก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

2. แนวคิดผลประโยชน์ร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งสำคัญในคุณสมบัติหลักที่ผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยต้องมีความเป็นกลางในการหาทางออกร่วมกันบนผลประโยชน์ของทุกฝ่ายอย่างลงตัว โดยมีคนกลางเป็นผู้ดำเนินการซึ่งภายหลังจากที่ได้คนกลางหรือผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยแล้ว คนกลางหรือผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องหาจุดที่คู่พิพาทมีความต้องการร่วมกัน เพื่อหาจุดที่จะระงับข้อพิพาทนั้น โดยเน้นความเป็นกลางในทุกขั้นตอนเพื่อประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายในการได้ประโยชน์ร่วมกันอย่างสูงสุด

3. แนวคิดการชนะทั้งสองฝ่าย ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องทำให้ทั้งสองฝ่ายรู้สึกว่าคุณไม่ได้เป็นผู้แพ้ ซึ่งจะต้องหาจุดที่ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และทั้งสองฝ่ายสามารถยอมรับในข้อตกลงได้

4. แนวคิดการสำนึกผิดของผู้กระทำผิด เป็นการนำหลักของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้โดยการที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีการสำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำผิดไป และยินยอมชดเชยค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น จนรวมไปถึงการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำอีก ซึ่งบางครั้งก็อาจต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย

5. แนวคิดการเยียวยาความเสียหาย เป็นการเยียวยาผู้เสียหายจากความผิดที่ตนได้ก่อขึ้นซึ่งภายหลังจากการเจรจาไกล่เกลี่ยแล้วผู้กระทำผิดนั้นสำนึกในการกระทำของตน และแสดงออกโดยการชดใช้ค่าความเสียหายนั้น โดยอาจคำนวณค่าได้หรือไม่ได้ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมของผู้กระทำผิดที่มีต่อผู้เสียหาย เพื่อให้ความเสียหายของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดนั้นได้รับการบรรเทาความเสียหายลงไปได้บ้าง และเพื่อให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่บาดหมางสามารถกลับมาอยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข

การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน มีการนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ ซึ่งแนวคิดนี้มองว่ากระบวนการยุติธรรมไม่ควรมุ่งเน้นเฉพาะการแก้แค้นทดแทน สร้างความข่มขู่ข่มขู่ และตัดโอกาสเพื่อมิให้กระทำผิดซ้ำเท่านั้น แต่ควรมุ่งเน้นการบรรเทาความเสียหายให้แก่ทุกฝ่ายได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม (restoration) แนวคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงต้องการฟื้นฟูความเสียหายหรือผลกระทบจากการกระทำผิดคู่กรณีผู้ได้รับความเสียหายและสังคม บนหลักการเยียวยาและบรรเทาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและให้โอกาสผู้กระทำผิดและผู้เสียหายได้หาทางออกร่วมกันโดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความต้องการของผู้เสียหาย⁴¹ ซึ่งเป็นแนวทางใหม่มาใช้แก้ไขปัญหาพฤติกรรมเชิงอาชญากรรมที่ยืดหยุ่นและเน้นการมีส่วนร่วม โดยสามารถใช้เป็นส่วนเสริมหรือเป็นทางเลือกในการอำนวยความยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถยกระดับการเข้าถึงความยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เสียหายจากอาชญากรรม กลุ่มประชากรเปราะบาง และประชากรชายขอบ โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถช่วยให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีเป้าหมาย คือ การอำนวยความยุติธรรมสำหรับทุกคน และการสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และเป็นที่ยอมรับในทุกกระดับ โดยการเยียวยา การรักษาและฟื้นฟูเหยื่ออาชญากรรม และการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิด

ในต่างประเทศ ได้มีการนำแนวคิดต่าง ๆ มาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งจากการวิเคราะห์ประเทศสิงคโปร์พบว่าเป็นประเทศหนึ่งที่มีการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยเข้ามาใช้ ซึ่งก็พบปัญหาคือการที่มีขั้นตอนและระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยที่นานเกินไป ทำให้มีคดีค้างอยู่จำนวนมาก การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของประเทศสิงคโปร์คือการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การนำระบบประชุมทางไกลผ่านจอภาพมาใช้ในการทำการไกล่เกลี่ย ซึ่งทำให้สามารถลดภาระการเดินทางของคู่พิพาทที่ต้องเดินทางมาทำ

⁴¹ ภัทรวรรณ รัตนเกษตร, กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 1, นันทพันธ์พริ้นติ้ง : เชียงใหม่, 2565, หน้า 79.

การไกล่เกลี่ยยังสถานที่ที่ทำการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้หากนำวิธีการนี้มาปรับใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยของไทยตาม พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 จะสามารถทำให้คู่พิพาทลดภาระในการเดินทางมายังสถานที่ที่ทำการไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะกรณีที่คู่พิพาทมีภูมิลำเนาไกลจากสถานที่ที่ทำการไกล่เกลี่ย ส่วนสำหรับในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นประเทศที่ค่อนข้างให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งหากนำมาวิเคราะห์กับกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้ว พบว่าจะให้สิทธิแก่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายในการสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งจะสอดคล้องกับ พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ของไทย แต่ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีจุดเด่นก็คือการเก็บรักษาข้อมูลของคู่พิพาท ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยแล้ว ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องการเก็บรักษาข้อมูลของคู่พิพาท

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จะเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนการฟ้องเพื่อเป็นผลให้ลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล สร้างความสมานฉันท์ในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน โดยมีหัวใจสำคัญก็คือความสมัครใจของทั้งสองฝ่ายที่ยินยอมเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งจะทำหน้าที่เป็นคนกลางทำการไกล่เกลี่ยประเด็นที่พิพาทของทั้งสองฝ่าย โดยที่ทั้งสองฝ่ายสมัครใจยอมรับ ซึ่งผู้ที่ต้องการลงทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องผ่านการอบรมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่ได้รับ การรับรองจากคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางกฎหมายและความยุติธรรม

ในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน นั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้อำนาจในการไกล่เกลี่ยได้เฉพาะคดีทางอาญาเท่านั้น ไม่สามารถไกล่เกลี่ยคดีทางแพ่งได้ ซึ่งจะประกอบด้วยความผิด 1) ความผิดอันยอมความได้ 2) ลหุโทษ บางมาตราได้แก่ ม.390, ม.391, ม.392, ม.393, ม.394, ม.395, ม.397 และความผิดอื่น ๆ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา 3) ความผิดอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้แก่ มาตรา 294 มาตรา 295 มาตรา 296 มาตรา 299 มาตรา 300 มาตรา 334 ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตารางนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงานต่างๆ ตามพระราชบัญญัติ
การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

หน่วยงานของรัฐ		ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน		ชั้นพนักงานสอบสวน
ทางอาญา	ทางแพ่ง	ทางอาญา	ทางแพ่ง	ได้เฉพาะทางอาญาเท่านั้น
1) ความผิดอันยอมความได้	1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่ไม่เกี่ยวข้อง	1) ความผิดอันยอมความได้	1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่ไม่เกี่ยวข้อง	1) ความผิดอันยอมความได้
2) ลหุโทษ บางมาตราได้แก่	กรรมสิทธิ์ 2) ข้อพิพาทของทายาทเกี่ยวกับมรดก	2) ลหุโทษ บางมาตราได้แก่	กรรมสิทธิ์ที่ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสน	2) ลหุโทษ บางมาตราได้แก่
2.1) มาตรา 390	3) อื่นๆ ที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา	2.1) มาตรา 390	2) ข้อพิพาทของทายาทเกี่ยวกับมรดก	2.1) มาตรา 390
2.2) มาตรา 391	4) อื่นๆ ที่ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 ล้านบาท	2.2) มาตรา 391	ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสน	2.2) มาตรา 391
2.3) มาตรา 392		2.3) มาตรา 392	2) ข้อพิพาทของทายาทเกี่ยวกับมรดก	2.3) มาตรา 392
2.4) มาตรา 393		2.4) มาตรา 393	ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสน	2.4) มาตรา 393
2.5) มาตรา 394		2.5) มาตรา 394	2) ข้อพิพาทของทายาทเกี่ยวกับมรดก	2.5) มาตรา 394
394.2.6) มาตรา 395		2.6) มาตรา 395	ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสน	2.6) มาตรา 395
2.7) มาตรา 397		2.7) มาตรา 397	3) อื่นๆ ที่ทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสน	2.7) มาตรา 397
- อื่นๆ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา		- อื่นๆ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา	4) อื่นๆ ที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา	- อื่นๆ ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
				3) ความผิดอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี ตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้แก่
				3.1) มาตรา 294
				3.2) มาตรา 295
				3.3) มาตรา 296
				3.4) มาตรา 299
				3.5) มาตรา 300
				3.6) มาตรา 334

ที่มา: ผู้วิจัย

ปัญหาการดำเนินการและเงื่อนไขความสำเร็จของกระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน

1. ข้อจำกัดด้านระยะเวลา

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเงื่อนไขของความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยส่วนหนึ่งอยู่ที่ระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ใช้เวลานานเกินไปซึ่งอาจส่งผลให้คู่กรณีเปลี่ยนใจอันอาจส่งผลให้การไกล่เกลี่ยอาจไม่บรรลุผลได้ท้ายที่สุด

เมื่อวิเคราะห์จากระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ย⁴² ข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562 หมวด 1 ข้อ 8 ถึง ข้อ 10 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พบว่ามีกระบวนการและขั้นตอนที่ยุ่งยากในแต่ละขั้นตอนใช้เวลานานจนอาจส่งผลต่อการเปลี่ยนใจของคู่กรณีในการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลักเพื่อฟ้องร้องดำเนินคดี เพราะอาจไม่เห็นทิศทางที่จะสำเร็จได้ด้วยการไกล่เกลี่ย ดังนี้

1.1 หลังจากที่พนักงานสอบสวนรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งภายใน 3 วัน หากคำสั่งดังกล่าวไม่ครบถ้วน ต้องทำคำร้องใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่รับแจ้ง และ

1.2 ให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งภายใน 3 วัน เพื่อแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย

1.3 หลังจากที่ได้แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยแล้วจะมีการนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก ภายใน 7 วัน นับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ กรณีมีเหตุจำเป็นขอขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกิน 7 วัน ทั้งนี้ ให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก เว้นแต่ มีเหตุจำเป็นหรือเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการต่อไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน โดยให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้

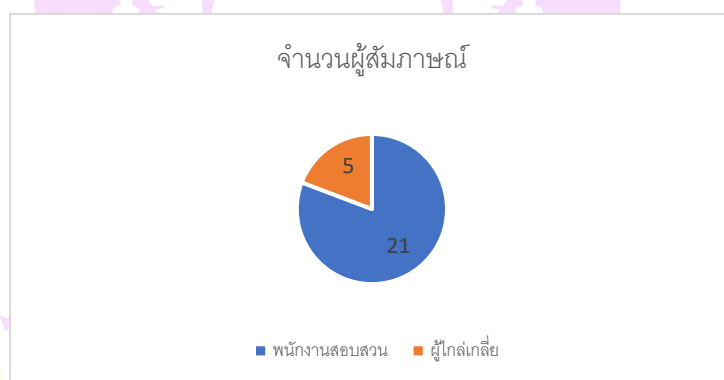
ทั้งนี้ กรณีผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอนหรือสิ้นสุดลง ให้เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยครั้งแรกหลังจากการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่

⁴² สำนักงานตำรวจแห่งชาติ,(2562) ,ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาการพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้องและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2566 จาก

เมื่อความปรากฏต่อผู้ไกล่เกลี่ยว่า ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล ไม่ว่าก่อนการสอบสวนหรือระหว่างการสอบสวน ให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเป็นอันยุติ และให้ผู้ไกล่เกลี่ยรายงานให้พนักงานสอบสวนทราบถึงการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาภายใน 7 วันนับแต่วันที่ยุติการไกล่เกลี่ย เมื่อได้รับรายงานการยุติดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) อาสาสมัครซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงานจริง ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในพื้นที่จังหวัดพะเยา จำนวน 26 คนส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่า

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายที่มีประโยชน์อย่างมาก ในการลดจำนวนคดีที่ขึ้นสู่ศาล แต่ตัวกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องนั้นยังมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและมีระยะเวลาการดำเนินการที่นานเกินไป ทำให้ในการปฏิบัติงานจริงเกิดความล่าช้า สร้างภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้แก่ประชาชนผู้มีข้อพิพาทเป็นอย่างมาก

ภาพ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ได้รับการสัมภาษณ์

กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสถานีตำรวจพนักงานสอบสวน จำนวน 21 คน ผู้ไกล่เกลี่ย จำนวน 5 คน

เนื่องจากปัญหาเรื่องระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนโดยตรง ผู้ศึกษาจึงได้สัมภาษณ์ พนักงานสอบสวนซึ่งปฏิบัติหน้าที่พนักงาน

สอบสวน ตามหมวด 4 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน ซึ่งสะท้อน ประเด็นปัญหาได้ดังนี้

กรอบของระยะเวลา ตามมาตราที่ 44 ที่วางหลักไว้ว่าเมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจ และประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา และคดีนั้นมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ให้คู่กรณียื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อพนักงานสอบสวน โดยการยื่นคำร้องนั้น จะพิจารณาและกำหนดระยะเวลาในหมวดนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562 หมวด 1 และหมวด 2 ซึ่งสามารถสรุปได้ตามตาราง 2

ตาราง 2 ขั้นตอนและระยะเวลาให้การดำเนินการตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

หมวดที่ 1	
ขั้นตอน	ระยะเวลา
1.เมื่อพนักงานสอบสวนได้รับคำร้อง แล้วต้องทำความเข้าใจเห็นชอบพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ (หัวหน้าสถานี)	ภายใน 3 วัน
2.หากเห็นว่าคำร้องตาม ข้อ 1 ไม่ถูกต้อง ให้แก้ไขให้ถูกต้อง	ภายใน 15 วัน
3.ให้มีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	ภายใน 3 วัน
4.แจ้งคำสั่งให้คู่กรณีทราบ พร้อมกำหนดวัน เวลา สถานที่ เพื่อเลือกและแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย	ไม่ได้กำหนดไว้
หมวดที่ 2	
ขั้นตอน	ระยะเวลา
5.หลังจากที่สามารถแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ต้องกำหนดนัดการไกล่เกลี่ยครั้งแรก	ภายใน 7 วัน
6.ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นไม่สามารถทำตามข้อ 5 ได้ทัน สามารถขยายได้อีก	ไม่เกิน 7 วัน
7.การไกล่เกลี่ยให้ทำแล้วเสร็จ	ภายใน 30 วัน
8.หากมีเหตุจำเป็นอาจดำเนินการต่อไปได้อีก	ไม่เกิน 30 วัน
9.หากผู้ไกล่เกลี่ยตาม ข้อ 8 ถูกถอดถอน ให้นำระยะเวลาใหม่ตั้งแต่วันที่กำหนดนัดการไกล่เกลี่ยครั้งแรก	-

ที่มา: ผู้วิจัย

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26 คน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์
พนักงานสอบสวน ภ.จว.พะเยา จำนวน 1 คน	มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่าเป็นการ
พนักงานสอบสวน สภ.เมืองพะเยา จำนวน 2 คน	สร้างขั้นตอนให้กับตัวพนักงานสอบสวนมาก
พนักงานสอบสวน สภ.แม่กา จำนวน 2 คน	จนเกินไป และแต่ละขั้นตอนก็ยังมีระยะเวลาที่
พนักงานสอบสวน สภ.แม่ใจ จำนวน 2 คน	ค่อนข้างนาน สร้างภาระให้กับคู่กรณีที่ต้อง
พนักงานสอบสวน สภ.เชียงม่วน จำนวน 2 คน	เดินทางมาพบทั้งพนักงานสอบสวนและผู้ไกล่
พนักงานสอบสวน สภ.เชียงคำ จำนวน 2 คน	เกลี่ย โดยเฉพาะในกรณีที่คู่กรณีมีภูมิลำเนาที่
พนักงานสอบสวน สภ.ภูซาง จำนวน 2 คน	ไกลจากสถานีตำรวจ
พนักงานสอบสวน สภ.จุน จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ดอกคำใต้ จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ภูกามยาว จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ปง จำนวน 2 คน	
ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จำนวน 5 คน	

ที่มา: ผู้วิจัย

ประเด็นปัญหานี้ผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้ง 26 คน มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่าเป็น การสร้างขั้นตอนให้กับตัวพนักงานสอบสวนมากจนเกินไป และแต่ละขั้นตอนก็ยังมีระยะเวลาที่ ค่อนข้างนาน สร้างภาระให้กับคู่กรณีที่ต้องเดินทางมาพบทั้งพนักงานสอบสวนและผู้ไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะในกรณีที่คู่กรณีมีภูมิลำเนาที่ไกลจากสถานีตำรวจ

2. ประเด็นปัญหาในเรื่องสถานที่ที่ใช้ทำการไกล่เกลี่ยในสถานีตำรวจ ซึ่งยังไม่มี ความพร้อมเท่าที่ควร เนื่องจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีผลบังคับใช้เมื่อปี 2562 แต่สถานีตำรวจ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดพะเยานั้นถูกสร้างมาก่อนปี 2562 จึงทำให้แบบแปลน ที่ใช้ในการสร้างไม่ได้กำหนดให้มีห้องที่จัดให้มีการไกล่เกลี่ยไว้อย่างชัดเจน ในทางการปฏิบัติ แล้วทางสถานีตำรวจจึงจำเป็นต้องจัดให้มีห้องที่ใช้ทำการไกล่เกลี่ยซึ่งบางแห่งก็อาจเป็นห้อง ทำงานของพนักงานสอบสวนเอง บางแห่งก็อาจเป็นห้องคดี หรือบางแห่งก็ใช้ห้องซึ่งตัวผู้ต้องหา ซึ่งบางครั้งก็อาจดูไม่ค่อยเหมาะสมสักเท่าไร

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26 คน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์
พนักงานสอบสวน ภ.จว.พะเยา จำนวน 1 คน	มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าควรจัดให้
พนักงานสอบสวน สภ.เมืองพะเยา จำนวน 2 คน	มีสถานที่ที่ทำการไกล่เกลี่ยที่แยกออกมาจาก
พนักงานสอบสวน สภ.แม่กา จำนวน 2 คน	แบบแปลนของสถานีตำรวจ หรือไม่ก็ควร
พนักงานสอบสวน สภ.แม่ใจ จำนวน 2 คน	ปรับปรุงห้องที่ใช้ทำการไกล่เกลี่ยในสถานี
พนักงานสอบสวน สภ.เชียงม่วน จำนวน 2 คน	ตำรวจให้มีความพร้อมและเหมาะสมที่จะใช้
พนักงานสอบสวน สภ.เชียงคำ จำนวน 2 คน	ทำการไกล่เกลี่ย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการ
พนักงานสอบสวน สภ.ภูซาง จำนวน 2 คน	ไกล่เกลี่ยให้ดียิ่งขึ้น
พนักงานสอบสวน สภ.จุน จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ดอกคำใต้ จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ภูกามยาว จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ปง จำนวน 2 คน	
ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จำนวน 5 คน	

ที่มา: ผู้วิจัย

ข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานที่ทำการไกล่เกลี่ย

ในทางปฏิบัติพบว่า การกำหนดสถานที่ไกล่เกลี่ยในสถานีตำรวจนั้นยังไม่มีความพร้อม เนื่องจากสถานีตำรวจไม่ได้ออกแบบมาให้เป็นที่ทำการไกล่เกลี่ยแต่แรกซึ่งอาจส่งผลให้ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด และความสัมพันธ์ส่วนตัวอันเป็นข้อมูลส่วนบุคคลไม่ได้รับการคุ้มครอง อันเป็นการจัดห้องสำหรับไกล่เกลี่ยในสถานีตำรวจอาจเป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้กระบวนการนำเชื้อถือและมั่นใจได้ว่าเป็นไปตามระเบียบที่กฎหมายกำหนดไว้

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 26 คน มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่า ควรจัดให้มีสถานที่ที่ทำการไกล่เกลี่ยที่แยกออกมาจากแบบแปลนของสถานีตำรวจ หรือไม่ก็ควรปรับปรุงห้องที่ใช้ทำการไกล่เกลี่ยในสถานีตำรวจให้มีความพร้อมและเหมาะสมที่จะใช้ทำการไกล่เกลี่ย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยให้ดียิ่งขึ้น

3. เรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่

กฎหมายกำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่ต้องจัดให้มีการไกล่เกลี่ย แต่เนื่องจากขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยยังมีความซับซ้อนและใช้เวลานาน พนักงานสอบสวนต้องจัดทำเอกสารซึ่งมีจำนวนมากเทียบเท่ากับการทำสำนวนคดีปกติ ทำให้พนักงานสอบสวนมีภาระงานที่หนักขึ้น ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบข้อมูลสนับสนุนภาระในส่วนนี้โดยพนักงาน

สอบสวนมีความเห็นว่าควรจัดสวัสดิการเชิงนโยบายให้กับตัวพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน หรือจัดหาวัสดุสำนักงานที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้กับพนักงานสอบสวน เช่น คอมพิวเตอร์ กระดาษ แฟ้ม ฯลฯ

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์ จำนวน 26 คน

ผู้ให้สัมภาษณ์	ผลการวิเคราะห์จากแบบสัมภาษณ์
พนักงานสอบสวน ภ.จว.พะเยา จำนวน 1 คน	มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าควรจัด
พนักงานสอบสวน สภ.เมืองพะเยา จำนวน 2 คน	สวัสดิการเชิงนโยบายให้กับตัวพนักงาน
พนักงานสอบสวน สภ.แม่กา จำนวน 2 คน	สอบสวนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับ
พนักงานสอบสวน สภ.แม่ใจ จำนวน 2 คน	ผู้ปฏิบัติงาน หรือไม่ก็จัดหาวัสดุสำนักงานที่ใช้
พนักงานสอบสวน สภ.เชียงม่วน จำนวน 2 คน	ในการปฏิบัติงานให้กับพนักงานสอบสวน
พนักงานสอบสวน สภ.เชียงคำ จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ภูซาง จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.จุน จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ดอกคำใต้ จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ภูกามยาว จำนวน 2 คน	
พนักงานสอบสวน สภ.ปง จำนวน 2 คน	
ผู้ที่ทำหน้าที่ใกล้เคียง จำนวน 5 คน	

ที่มา: ผู้วิจัย

จากประเด็นปัญหานี้ผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้ง 26 คน มีความเห็นไปในแนวทางเดียวกันว่าควรจัดสวัสดิการเชิงนโยบายให้กับตัวพนักงานสอบสวนเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน หรือไม่ก็จัดหาวัสดุสำนักงานที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้กับพนักงานสอบสวน

การตรวจสอบในสถานีดำรวจต้องมีการประเมินผลด้านดำเนินงานหรือแผนยุทธศาสตร์ให้เหมาะสม หัวหน้าหน่วยงานควรมีภาวะผู้นำที่มีความรู้และความน่าเชื่อถือในการตรวจสอบและให้การสนับสนุน พนักงานสอบสวนต้องเหมาะสมทั้งวัยวุฒิและคุณวุฒิ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ต้องเตรียมความพร้อมและเหมาะสมทั้งบรรยากาศและความกว้างขวาง และวัสดุอุปกรณ์จะต้องมีความพร้อมใช้งาน ทันสมัย และนำมาใช้เพื่อการใกล้เคียงข้อพิพาทตามวัตถุประสงค์การสื่อสาร สถานีตำรวจต้องสื่อสารประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับชุมชนถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวน

4. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ย

หากการทำงานของพนักงานสอบสวนไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอทั้งทางด้านฝึกอบรมบุคลากรและด้านงบประมาณ ไม่มีการขับเคลื่อนจากผู้บังคับบัญชาในหน่วยงาน ขาดการติดตามประเมินผล สถานที่และวัสดุอุปกรณ์การสนับสนุนกระบวนการไกล่เกลี่ยขาดแคลน อาจเป็นเหตุให้ในการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยยังขาดองค์ความรู้ทักษะและกลยุทธ์ที่จำเป็นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีประสิทธิภาพ ไม่มีการพัฒนาศักยภาพหรือคุณลักษณะในการไกล่เกลี่ยให้กับผู้ไกล่เกลี่ยอย่างเพียงพอและขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจกระบวนการและข้อดีของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทส่งผลให้คดีดังกล่าวไม่สามารถยุติหรือสิ้นสุดลงในชั้นพนักงานสอบสวนได้อีกทั้งพนักงานสอบสวนมีปริมาณงานต่อคนมากจนเกินไปพบว่าพนักงานสอบสวนจำนวนมากโดยเฉพาะที่ปฏิบัติหน้าที่ในเมืองขนาดใหญ่ต้องรับผิดชอบคดีมากกว่า 20 คดีอันส่งผลให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในบางกรณีทำให้เกิดความล่าช้าและบ่อยครั้งที่ถูกร้องเรียนโดยประชาชนผู้มีส่วนได้เสียในคดีนั้น ๆ

ในส่วนของการปฏิบัติงานจริงในสถานีตำรวจพบว่าพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่จะให้ความเห็นไปในทางเดียวว่าควรมีการเพิ่มองค์ความรู้ให้กับตัวผู้ปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นตัวของพนักงานสอบสวนเองหรือตัวผู้ไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นการจัดอบรมเสริมความรู้ หรือไม่ก็ควรจัดทำสื่อที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ พ.ร.บ.การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย แจกจ่ายให้กับผู้ปฏิบัติไว้ศึกษาหาความรู้เพื่อที่ผู้ปฏิบัติจะได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการปฏิบัติงานจริง จะถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นความเห็นของผู้ปฏิบัติงานโดยตรง เห็นว่ามีความสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ทางทฤษฎีของผู้ศึกษาที่ได้นำเสนอไปข้างต้น จึงเป็นไปในแนวทางเดียวกันที่เสนอแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ในเรื่องการกำหนดระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562 ในชั้นสอบสวนตามผลการวิจัย

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน

การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมายถึง กระบวนการที่วาดด้วยเรื่องการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในการหาข้อยุติในการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งกันและกัน โดยตามเงื่อนไขที่ตกลงกันอาจมีการชำระค่าเสียหายตามที่กำหนดในข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน กระทำได้ในคดีความผิดประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ความผิดอันยอมความได้

2. ความผิดลหุโทษตาม ม.390, ม.391, ม.392, ม.393, ม.394, ม.395 และ ม.397

ในประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อบุคคลอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

3. เป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี

โดยเมื่อคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันแล้ว ให้ถือว่าสิทธินัดดีอาญา มาฟ้องระงับเฉพาะคู่กรณีซึ่งทำข้อตกลงดังกล่าว หากคดีที่อยู่ระหว่างการสอบสวน หรือพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณีทราบ โดยพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาคดี หรือการพิพากษาคดี แล้วแต่กรณีไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาลิ้นสุดแล้ว ให้หน่วยงานหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ แจ้งผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลทราบ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันได้ ให้ส่งสำเนาบันทึกข้อตกลงดังกล่าวไปด้วย หรือในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่เป็นผล ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสอบสวนสั่งคดีหรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป แต่หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้สิทธินัดดีอาญามาฟ้องระงับ เมื่อ

คู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแบ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับข้อพิพาทในส่วนแบ่งให้คู่กรณีอีกฝ่ายดำเนินการเพื่อขอให้มีการบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท ตามมาตรา 32 ได้ และในกรณีดังกล่าวซึ่งมีข้อตกลงระดับข้อพิพาทให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แห่งเงื่อนไขในการปฏิบัติตามข้อตกลง ให้นำความในมาตรา 6 มาบังคับใช้ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณีทุกฝ่ายการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนนั้น มีเงื่อนไขและข้อจำกัดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวน เงื่อนไขประการแรก คือ คู่กรณีจะต้องมีความประสงค์จะทำการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาท และคำว่า คู่กรณี นี้หมายความว่า ผู้ต้องหาและผู้เสียหายในคดีอาญา แต่ผู้เสียหายนั้น จะต้องไม่ใช่รัฐหรือหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้เสียหาย กล่าวให้เข้าใจง่ายก็คือ ผู้เสียหายจะเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป

2. คดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยได้นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญโดยต้องอยู่ในขอบเขตดังนี้

2.1 เป็นคดีความผิดอันยอมความได้

2.2 เป็นคดีความผิดลหุโทษตาม ม.390, ม.391, ม.392, ม.393, ม.394, ม.395 และ ม.397 ในประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อบุคคลอื่น

2.3 เป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี

นอกจากนี้ ผู้ต้องหาที่จะทำการไกล่เกลี่ยได้จะต้องไม่เคยได้รับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งพ้นระยะเวลาเกินสามปีแต่มีคำสั่งยุติคดี และผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก (มาตรา 42)

ในกรณีมีผู้เสียหายหลายคนในคดี ผู้เสียหายซึ่งเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องสมัครใจประสงค์จะเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และหากมีผู้เสียหายมีมากกว่าสองฝ่ายและมีฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าร่วมให้ทำการไกล่เกลี่ยเฉพาะในฝ่ายที่สมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นได้โดยไม่ต้องทำการไกล่เกลี่ยฝ่ายที่ไม่สมัครใจแต่อย่างใด (มาตรา 45)

ระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน

ตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562 หมวด 1 ข้อ 8 ถึง ข้อ 10 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.

2562 กำหนดให้หลังจากพนักงานสอบสวนรับคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาแล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำความเข้าใจเสนอพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งภายใน 3 วัน หากคำร้องดังกล่าวไม่ครบถ้วน ต้องทำคำร้องใหม่ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้ง และให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งภายใน 3 วัน เพื่อแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย หลังจากที่ได้แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว จะมีการนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก ภายใน 7 วัน นับแต่วันแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย แล้วแจ้งให้ผู้ไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทราบ กรณีมีเหตุจำเป็นขอขยายระยะเวลาได้อีกไม่เกิน 7 วัน ทั้งนี้ ให้แล้วเสร็จภายใน 30 วัน นับแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาครั้งแรก เว้นแต่ มีเหตุจำเป็นหรือเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการต่อไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน โดยให้บันทึกเหตุดังกล่าวไว้ ทั้งนี้ กรณีผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอนหรือสิ้นสุดลง ให้เริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่กำหนดนัดไกล่เกลี่ยครั้งแรก หลังจากการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่

เมื่อความปรากฏต่อผู้ไกล่เกลี่ยว่า ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาล ไม่ว่าก่อนการสอบสวนหรือระหว่างการสอบสวน ให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาเป็นอันยุติ และให้ผู้ไกล่เกลี่ยรายงานให้พนักงานสอบสวนทราบถึงการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาภายใน 7 วันนับแต่วันที่ยุติการไกล่เกลี่ย เมื่อได้รับรายงานการยุติดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งดำเนินคดีต่อไป

กระบวนการการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างมากสำหรับการดำเนินงานในการจัดการคดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เนื่องจากหากสามารถเจรจาข้อยุติข้อพิพาทต่าง ๆ ผ่านการไกล่เกลี่ยคลี่คลายคดีลงได้ โดยไม่ต้องส่งฟ้องคดีความเข้าสู่ชั้นศาล จะทำให้ช่วยลดภาระการทำงานของเจ้าหน้าที่และลดปริมาณคดีขึ้นศาลได้ แต่ที่ผ่านมานั้น การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ยังขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ เนื่องจากขั้นตอนของกฎหมายและระเบียบได้กำหนดกรอบของระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการที่นานเกินไป ทำให้คู่กรณีไม่สามารถตกลงยอมความในคราวเดียวได้ จนกลายเป็นการสร้างภาระในด้านค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้กับคู่กรณี และสถานที่ที่ทำการไกล่เกลี่ยยังไม่มีความพร้อมเนื่องจากสถานีตำรวจไม่ได้ออกแบบมาให้เป็นสถานที่ไกล่เกลี่ยตั้งแต่แรก ทำให้ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนยังคงเลือกวิธีการยุติตามกระบวนการยุติธรรมหลัก (เดิม) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีความรวดเร็วและง่ายจบในคราวเดียว จึงขัดกับหลักของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

นอกจากนี้ การแก้ไขปรับปรุงในขั้นตอนการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวนโดยลดขั้นตอนให้น้อยลง และวางหลักเกณฑ์ที่ลดภาระในการจัดทำเอกสารในกระบวนการไกล่เกลี่ย จะส่งผลให้พนักงานสอบสวนเลือกใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ทั้งคดีอาญาความผิดอาญาอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390, 391, 392, 393, 394, 395 และ 397 รวมถึงคดีอาญา 6ฐานความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 294, 295, 296, 299, 300 และ 334 อันจะส่งผลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

นอกจากนี้ ควรนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งให้ผลลัพธ์ที่ดีต่อทุกฝ่าย ทั้งผู้กระทำความผิด ผู้ถูกกระทำ และสังคม โดยนำหลักการดังกล่าวมาบูรณาการกับแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยคดีอาญา เพื่อให้หลักการและแนวทางการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีความสมบูรณ์และมีแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ในการขับเคลื่อนและส่งเสริมสนับสนุนให้กระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวนให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. เห็นควรแก้ไขระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการสั่งคำร้อง และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562 หมวด 1 ข้อ 8 ถึง ข้อ 10 ซึ่งเป็นระเบียบที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 วรรคสอง ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยแก้ไขให้พนักงานสอบสวนผู้รับคำร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยจากคู่พิพาท เป็นผู้จัดให้มีการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้เอง โดยไม่ต้องเสนอให้พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจพิจารณาเป็นผู้พิจารณาอีก หรือลดขั้นตอนและกรอบของระยะเวลาในการดำเนินการกระบวนการไกล่เกลี่ยลง ให้แล้วเสร็จในคราวเดียว เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางของคู่กรณีที่ต้องเดินทางมาพบทั้งพนักงานสอบสวน และผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

2. ควรจัดให้มีสถานที่สำหรับทำการไกล่เกลี่ยในสถานีตำรวจที่แยกออกมาจากแบบแปลนห้องทำงานในสถานีตำรวจเดิม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการนำห้องปฏิบัติการตามแปลนเดิมมาใช้เป็นสถานที่สำหรับทำการไกล่เกลี่ย เนื่องจากพบว่าบางสถานีตำรวจไม่ได้ออกแบบสร้างขึ้นมาให้มีห้องสำหรับทำการไกล่เกลี่ยไว้โดยเฉพาะ ทำให้ในการปฏิบัติงานจริง

ต้องนำห้องทำงานของพนักงานสอบสวนหรือห้องสำหรับชั่วคราวผู้ต้องหามาใช้เป็นห้องที่ทำการ โกล่เกลี่ยซึ่งบางครั้งอาจดูไม่ค่อยเหมาะสม

3. ควรกำหนดเป็นเชิงนโยบาย หรือเพิ่มเติมในระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเพิ่มสวัสดิการหรือแรงจูงใจให้พนักงานสอบสวนทั่วประเทศ ในการสนับสนุนและจัดให้มีการ โกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้แก่ประชาชนมากขึ้น เช่น การนำจำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนสามารถ ทำการไกล่เกลี่ยได้ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ มาประกอบเป็น ข้อพิจารณาในการเลื่อนตำแหน่งของพนักงานสอบสวน นอกจากนี้ ควรจัดวัสดุหรืออุปกรณ์ สำนักงานที่จำเป็นให้แก่พนักงานสอบสวน เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายกรณีที่พนักงานสอบสวนต้อง จัดหาหรือซื้อด้วยกำลังทรัพย์ของพนักงานสอบสวนเอง เป็นต้น เพื่อเป็นการปรับกระบวนการทัศน และมุมมองที่พนักงานสอบสวนมีต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน

ตัวอย่างการนำหลักเกณฑ์มาใช้เป็นวิธีประเมินตำแหน่งของข้าราชการตำรวจสาย งานสอบสวน กรณีรองสารวัตรสอบสวน เลื่อนเป็นสารวัตรสอบสวน (ร.ต.อ. เลื่อนเป็น พ.ต.ต.)

1. ต้องดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน อย่างน้อย 7 ปี (ร.ต.ต.-ร.ต.อ.)
2. ต้องทำสำนวนด้วยตนเอง ไม่น้อยกว่า 150 คดี โดยนับคดีจากสำนวน ดังนี้
 - (2.1) คดีที่เป็นสำนวนการสอบสวน (ศาลแขวงและศาลอาญา) นับ 1 คดี
 - (2.2) คดียาเสพติดที่ฟ้องด้วยวาจา (ใบแดง) นับ 1 คดี
 - (2.3) คดีศาลแขวงที่ออกหมายเรียกผู้ต้องหาและผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ นับ 1 คดี
 - (2.4) คดีสำนวนปรับเป็นพินัยที่ทำเป็นสำนวน นับ 1 คดี
 - (2.5) คดีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นับ 1 คดี

ซึ่งจะถือเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับประโยชน์และเป็นแรงจูงใจในการ ทำงานให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

4. เห็นควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่พนักงานสอบสวนเกี่ยวกับ พ.ร.บ.การไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 โดยเน้นการจัดทำสื่อการสอนที่มีรูปแบบที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ทำ ให้พนักงานสอบสวนสามารถเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้ ซึ่งจะ ถือเป็น การเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยในชั้นสอบสวนได้อีกทางหนึ่ง

บรรณานุกรม

- กัลยา ธนอังกูร. (2551). “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการศาลยุติธรรมในจังหวัดเชียงใหม่”. การศึกษาค้นคว้าอิสระ บธ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, เชียงราย.
- กัลยา พรหมภาณุเสถียร. (2552). การนำมาตรการทางกฎหมายมาใช้ในการสมานฉันท์คดีอาญาชั้น พนักงานสอบสวน. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา ปาณะสิทธิ์. (2551). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, กรุงเทพฯ.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์การปรับกระบวนการทัณฑ์ กระบวนการยุติธรรมไทย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เฉลิมเกียรติ แก้วหอม. (2555). แนวความคิด ทฤษฎีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน. สืบค้นเมื่อวันที่ 29 มกราคม 2565 จาก http://sukanrat.blogspot.com/2012/09/blog-post_804.html.
- ชลัท ประเทืองรัตนา. (2565). โอกาสและอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 9(7), 150-164.
- ชัยณรงค์ รัตนผล. (2555). ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน. สารนิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- ตะวัน มานะกุล. (2556). กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566, จาก http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014/06/กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย_ตะวัน-มานะกุล.pdf.
- ทัศนีย์ อาดำ. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรด้านไอทีกรณีศึกษา:สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์(ผลงานเชิง วิเคราะห์). กรุงเทพฯ: สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนกร คารวพงศ์ (ผู้บรรยาย). (27 พฤศจิกายน 2563). ปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562. ใน การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ครั้งที่ 10

- (หน้า 505-519). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- นพพร โพธิ์รังสิยากร.(2555). **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท : ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.
- นันทวัน วงษ์สุภักดี (2563) **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวน : ศึกษา พ.ร.บ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562**. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- นิชดา ปานฤทธิ. (2552).**การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจในการไกล่เกลี่ยคดีของพนักงานสอบสวน**. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- ปรัชญา อัญประเสริฐ. (2550). **ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- ปอล เรือนใจดี. (2564). **ปัญหาการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวน กรณีสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในหมวด 4 ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562**. การค้นคว้าอิสระ น.ม., มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- พิศลักษณ์ ทองเจริญ. (2550). **ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐกร คลังสมบัติ. (2552). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน**. วิทยานิพนธ์ น.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ, นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- วรินทร์ วิรุฬห์จรรยา. (2556). **การเปียงคดีเชิงสมานฉันท์ในชั้นสอบสวน**. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพฯ.
- ศรัณย์ พรหมสุรินทร์. (2551). **ปัญหาและแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพิจารณาคดีของศาล**. สืบค้นเมื่อ 29 พฤษภาคม 2566, จาก http://elib.coj.go.th/Ebook/data/judge_report/2551-108.pdf.
- ศาลฎีกา, (2566). **การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นศาลฎีกา**. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566, จาก <http://www.supremecourt.or.th/การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชั้นศาลฎีกา>.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2564). **คู่มือว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2)**. สืบค้นเมื่อ 28 พฤษภาคม 2566, จาก

<https://knowledge.tijthailand.org/th/publication/detail/handbook-rj-programmes-2edition#book/>

สำนักกระรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2550). **การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: บริษัทธนาเพลส จำกัด.

สำนักงานจังหวัดพะเยา. (2563). **แผนปฏิบัติการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา ประจำปีงบประมาณ 2563**. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER6/DRAWER001/GENERAL/DATA0000/00000015.PDF>.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพะเยา. (2566). **ข้อมูลการเลือกตั้งข้อมูลการปกครอง**. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2566, จาก https://www.ect.go.th/phayao/ewt_news.php?nid=43&filename=index

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2562). **ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขการยื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาการพิจารณาและระยะเวลาการส่งคำร้องและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา พ.ศ.2562**. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566, จาก <https://royalthaipolice.go.th/auction/650609.pdf>

สิทธิกร ศักดิ์แสง. (2559). ความผิดอาญาที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการระงับข้อพิพาทชั้นสอบสวน. **สุทธิปริทัศน์**, 30(93), 47-61.

สิทธิโชค อุบลขาว. (2564). **ประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน**. การค้นคว้าอิสระ น.ม., มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

สุระทิน ชัยทองคำ. (2565). การพัฒนานาฏหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา. **วารสารวิชาการนิติศาสตร์**, 10(2), 72-89.

สุรยุทธ สุนทรวารี. (2554). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ น.ม., มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ.

สมยศ แยมเพ็ญ. (2551). **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานปฏิบัติการ บริษัท เอเชีย มารีน เซอร์วิส จำกัด (มหาชน)**. สารนิพนธ์ บธ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

สรวิศ ลิ้มปริงยี. (2552). **กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิทยาการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระรับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

อังคณา บุญสิทธิ์. (2548). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และวัฒนธรรมการระงับข้อพิพาทในท้องถิ่นไทย ใน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับสังคมไทย.**

กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ.

อัญชลี พูลเต็ม. (ม.ป.ป.). **แนวคิดและหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีต่อศาล.**

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

อริยพร โพธิ์ใส. (2565). หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา. **วารสารจตุลนิติ**, 19(1), 75–82.

Braithwaite, J. (1989). **Crime, shame, and reintegration.** Cambridge Cambridgeshire: Cambridge University Press

Bazemore, G. and Schiff, M. (Eds.). (2001). **Restorative Community Justice: Repairing Harm and Transforming Community.** Cincinnati: Anderson Publishing.

David Miller. (2001). **Principle of Social Justice.** Harvard University Press: Revised edition.

Moorhead, G. and Grifflin, R. W. (2001). **Organizational Behavior: Managing People and Organizations.** 6th ed. Massachusetts: Houghton Mifflin.

Mosley, D. C. (1996). **Management concept and practices.** New York: Harper–Collins.

Millet, J. D. (1994). **Management in the public service: The quest for effective performance.** New York: McGraw–Hill Book.

Simon, H. (1966). **Administrative Behavior: A Study of Decision Making Process in Administrative Organization.** Toronto: The Free Press

Peterson, E and Plowman, G. (1989). **Business organization and management.** Illinois: Irwin. Vroom

Paul LePage. Governor Sing LD (2017), **An Act to End Discrimination in Civil Marriage and Affirm Religious Freedom.** Retrieved September 15, 2017, from <http://www.maine.gov/tools/whatsnew/ind/ex.php?topic=Gov+News&id=72146&v=Article-2006>

National conference of commissioners on uniform state laws. (2011). **Uniform Mediation Act.** Retrieved May 18, 2017, from <http://www.pon.harvard.edu/guests/uma/5-4UMA.htm>.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	วรุฒ อุทธรัง
วัน เดือน ปี เกิด	9 กันยายน 2535
สถานที่เกิด	จังหวัดพะเยา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ.2558 นบ., มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่, เชียงใหม่.
ที่อยู่ปัจจุบัน	205 ม.5 ต.ขุนควร อ.ปง จ.พะเยา 56140
ผลงานตีพิมพ์	วรุฒ อุทธรัง และวิมลเรขา ศิริชัยราวรรณ (ผู้บรรยาย). (24-26 มกราคม 2567). การเพิ่มประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานสอบสวน ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 : กรณีศึกษาสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดพะเยา ในการประชุมวิชาการระดับชาติพะเยาวิจัย ครั้งที่ 13. (หน้า1366-1381). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

